

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ȘAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXA ROMANA A SIBIULUI

Anul 148

SIBIU

1 și 15
august

Nr. 29—32

2000

SCHIMBAREA LA FAȚĂ

An de an la 6 august, Biserica Creștină prăznuiește sărbătoarea Schimbării la Față a Domnului. E o sărbătoare legată direct de viața și persoana Mântuitorului Iisus Hristos dar care are profunde implicații și în viața creștină. Prin acest eveniment al Schimbării la Față, Iisus se arată îmbrăcat în slava dumnezeiască, în comuniune de natură și slavă cu Dumnezeu chiar dacă era coborât la nivelul omului prin asumarea naturii omenești.

Sfântul Evanghelist Matei, în capitolul 17 al Evangheliei sale, ne relatează acest eveniment deosebit din viața Mântuitorului: Și după șase zile - după ce Petru l-a mărturisit pe Iisus a fi „Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu” (Matei 16, 16), și după ce a început a-l dojeni în legătură cu pătimirile și ocările ce le va suferi pentru mântuirea lumii, — Mântuitorul Iisus Hristos a luat cu sine pe Petru, ca cel ce-L mărturisise — pe Iacov și pe Ioan fratele lui și i-a dus într-un munte înalt de o parte (Matei 17, 1). Deseori Mântuitorul se retrăgea în munte pentru a se ruga acolo în liniște și singurătate, și iată că și acum se duce tot într-un loc înalt împreună cu ucenicii săi pentru rugăciune.

„Și pe când se ruga El, — ne spune și Sfântul Evanghelist Luca — chipul feței Sale s-a făcut altul și îmbrăcămintea lui albă strălucind” (Luca 9, 29), iar Sfântul Evanghelist Matei spune mai lămurit că: „s-a schimbat la față înaintea lor și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina” (Matei 17, 2).

Cel ce se îmbracă cu lumina ca și cu o haină (Ps. 103, 2), Cel care s-a golit pe Sine, chip de rob luând (Fil. 2, 7) și a suferit moarte încă pe cruce (Fil. 2, 8), schimbându-se la față înaintea apostolilor Săi, le-a arătat acestora slava aceea pe care o avea de la Tatăl „mai înainte de a fi lumea” (Ioan 17, 5) ca Fiul al Tatălui, așa cum îl mărturisim în Crez „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, lumină din lumină, de-o-ființă cu Tatăl”.

„Și iată Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El” (Matei 17, 3). Cei doi bărbați ai Legii Vechi - Moise și Ilie - s-au arătat ucenicilor ca mărturie că Legea și Proorocii se împlinesc în Hristos (Rom. 10, 4), că Acesta nu este nici Moise, nici Ilie, nici vreunul dintre prooroci, cum susțineau unii contemporani ai Mântuitorului, ci este cu adevărat „Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu” (Matei 16, 16).

Mărturia lui Petru capătă aici pe Tabor încredințarea totală mai ales că glasul Tatălui din cer grăiește din nor luminos: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit, pe Acesta să-l ascultați” (Matei 17, 5).

„Pe Acesta să-L ascultați”; îndemn dumnezeiesc ce răsună peste veacuri de a-L asculta, de a-I împlini poruncile și de a-L iubi pe Hristos, Dumnezeu intrupat, făcut om pentru noi și pentru a noastră mântuire și întru care „locuiește trupește toată plinătatea dumnezeirii” (Col. 2, 9) și care ne va face și pe noi prin harul Sfântului Duh „părtași dumnezeieștii firi” (II Petru 1, 4).

„Și auzind ucenicii au căzut cu fața la pământ și s-au spăimântat foarte”, iar Petru luând cuvântul a zis: „Doamne, bine este ca noi să fim aici și să facem trei colibe: una Ție, una lui Moise și una lui Ilie, neștiind ce spune” (Luca 9, 33).

Strălucirea taborică a produs în sufletul apostolilor un sentiment de frică și cutremur, dar paradoxal și unul de liniște și pace așa încât Petru, neștiind ce spune - dorește să mai rămână acolo cu Domnul și cu ceilalți doi apostoli și să guste pe deplin strălucirea dumnezeirii.

Mântuitorul se apropie de ei și le spune: „Sculați-vă și nu vă temeți” (Matei 17, 7) și apoi le poruncește să nu spună nimănui „până când Fiul Omului Se va scula din morți” (Matei 17, 7). Imnograful creștin arată în cuvinte deosebite mesajul dumnezeiesc al Schimbării la față: „În munte te-ai

(Continuare în pag. a 4-a)

† VISARION RĂȘINĂREANU
Episcop-vicar
Sibiu

„Bucură-te, ceea ce ești plină de har,
care întru adormirea ta
nu ne lași pe noi”

Sfânta noastră Biserică serbează în fiecare an „Adormirea Maicii Domnului”, adică mutarea ei la cele veșnice. Atunci este rânduit să se spună la sfintele slujbe: „Întru naștere fecioria ai păzit, întru adormire lumea nu o ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare. Mutatu-te-ai la viață fiind Maica Vieții, și cu rugăciunile tale izbăvești din moarte sufletele noastre” (troparul praznicului).

De fapt, la această sărbătoare pomenim moartea Maicii Domnului, numai că nu zicem moartea, ci „Adormirea Maicii Domnului”. Prin aceasta nu vrem să scoatem în evidență că Maica Domnului nu a murit. A murit așa cum mor toți oamenii, supunându-se

(Continuare în pag. a 2-a)

Arhim. IRINEU DUVLEA,
Starețul Mănăstirii
Brâncoveanu,
Sâmbăta de Sus

Dialogul teologic ortodox-catolic Comunicatul Comisiei mixte internaționale

A VIII-a Sesiune plenară a Comisiei mixte internaționale pentru dialogul teologic dintre Biserica ortodoxă și Biserica catolică a avut loc la „Mount Saint Mary's College and Seminary” din Emmitsburg, Maryland, Statele Unite ale

Americii, între 9 și 19 iulie 2000.

Întâlnirea a fost copreședată de către Cardinalul Edward Idris Cassidy, președinte al Consiliului pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor, și de către Arhiepiscopul Stylianos de Australia, din partea Patriarhatului ecumenic.

Membrii catolici au fost arhiepiscopi, episcopi și specialiști din Statele Unite, Italia, Austria, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Germania, Grecia, Israel, Liban, Polonia și România. Membrii ortodocși au fost mitropoliți, episcopi și specialiști ai Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, ai Patriarhiilor Alexandriei, Antiohiei, Moscovei, României și ai Bisericilor autocefale a Ciprului, Greciei, Albaniei, Poloniei, Finlandei și Estoniei.

(Continuare în pag. a 2-a)

(După „L'Osservatore Romano”, nr. 30 din 25 iulie 2000)

Pr. prof.
DUMITRU ABRUDAN

30 august 1940 — O zi de doliu național

— 60 de ani de la Dictatul fascist de la Viena —

1. Traseul nefast al Dictatului. Conferința de Pace de la Paris, prin Tratatul cu Ungaria semnat la Trianon (4 iunie 1920) nu a atribuit României nici un metru patrat din teritoriul Ungariei, ci a luat act de o realitate peste care nu se putea trece. A validat Hotărârea românilor transilvăneni de Unire a Transilvaniei cu România. Delegația ungară a semnat Tratatul protestând și cu premeditarea de a le modifica în favoarea Ungariei, la timpul oportun, pe alte căi și prin alte mijloace.

În loc să introducă în propria țară reforme economice, sociale și politice (așa cum s-a procedat în statele successorale Austro-Ungariei), nobilimea ungară rămasă la cârma statului vecin și în perioada 1920—1945 a lansat o vehementă și neîntreruptă campanie revizionistă, menită să creeze convingerea în marea masă a poporului ungar că toate relele și suferințele i se datorează (de acum înainte) „odiosului” Tratat de la Trianon, care a „mutilat” Ungaria și a lăsat în afara granițelor sale pe frații maghiari din Transilvania și deci ele nu pot fi vindecate decât prin realipirea Transilvaniei la patria ungară.

În formidabila mașină de propagandă și agitație — susținută din sudoarea poporului ungar — au fost înregimentate presa, radioul, talentele poezilor, scriitorilor și publiciștilor, tinerele, aprinzând sufletul poporului chemat să lupte din toate puterile pentru a face „dreptate” Ungariei. „Jos Trianonul! Nu, nu, nicio dată nu vom accepta Trianonul!”. O avalanșă de cărți, care reiau vechea teorie rösleriană, publicate și în limbile de largă circulație și difuzate în afara Ungariei, precum și tot felul de știri alarmante despre tratamentul „inuman” la care este supusă populația maghiară din România și care așteaptă „eliberarea” de sub jugul „valahilor”, sunt mereu la ordinea zilei de la un capăt la altul al Ungariei. Au fost antrenati în această campanie — consistent plătiți — magnați ai presei apuse, au fost croite planuri de revizuire pe seama teritoriului României. Pentru tot felul de acuzații neîntemeiate, România a fost târâtă de mai multe ori în fața Societății Națiunilor și a altor organisme internaționale.

În realitate, guvernele României Mari au satisfăcut deplin obligațiile privitoare la tratamentul naționalităților, așa cum statul român s-a obligat prin semnarea Tratatelor de Pace și chiar le-au depășit, permițând naționalităților să inițieze partide politice. La alegerile parlamentare din 1928, bunăoară, Partidul

Maghiar trimitea în parlamentul țării 16 deputați, la o populație de 1 353 276 de etnici maghiari și secui (în 1930); un deputat maghiar revenea la 85 000 de conaționali, de 7 ori mai mult decât în cazul românilor trăitori în fosta Austro-Ungarie. Este doar una din dovezile clare a respectării și aplicării de către oficialitățile române a actului fundamental al României — Constituția democratică din 1923. Ori, Tratatul prevedea expres că în statul român „toți supușii români vor fi egali în fața legii și se vor bucura de aceleași drepturi civile și politice, fără deosebire de rasă, limbă sau religie”, astfel că fiecare cetățean avea dreptul să participe individual la toate manifestările vieții de stat, ca persoană, iar nu ca făcând parte din vreun grup etnic.

Nu este mai puțin adevărat că unii dintre conducătorii naționalității maghiare, văzând că guvernele române depășesc obligațiile impuse prin Tratatul de Pace și tolerează chiar unele acțiuni îndreptate împotriva statului român, au continuat să ceară drepturi mai mari ca cele ale celorlalți cetățeni români. Un timp Partidul Maghiar din România s-a eschivat de a face el reclamații la Liga Națiunilor împotriva statului român și, la sugestiile propagandistilor revizionismului din Ungaria, a îndemnat pe conducătorii catolici și pe cei ai composesoratului Cuic să înainteze și să susțină acele reclamații. Ulterior s-au atașat reclamațiilor și președintele Partidului Maghiar, baronul Ugron Ștefan și profesorul universitar din Cluj, dr. Artur Bălogh. Toate aceste acțiuni erau regizate de Budapesta, care întreținea și dirija mișcarea revizionistă din România, ceea ce constituia un amestec insolit în treburile interne ale țării noastre. Într-un memoriu depus la Liga Națiunilor de către cei amintiți mai sus, se spunea, între altele, că: „România s-a legat sărbătorește să respecte tratatele de pace... România este obligată să asigure minorităților ei drepturi mult mai largi de cum au fost acestea pe care le asigurau legile ungare”; cu alte cuvinte, maghiarii cereau guvernului român să le acorde drepturi mai mari decât ale conaționalilor din Ungaria.

Acceptând clauzele Tratatelor de Pace postbelice ca fapt împlinit, inclusiv cel încheiat cu România la Trianon în 4 iunie 1920, clasele dominante din Ungaria hortystă nu s-au gândit nici un moment să respecte angajamentele asumate. Reacționare și des-

(Continuare în pag. a 2-a)

MIHAI RACOVITAN,
istoric

Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă

Mihai Eminescu, cel mai mare poet al Românilor și Ion Creangă, autorul Poveștilor și Amintirilor, s-au cunoscut în problemele școlare ale învățătorilor, s-au împrietenit în procesul de creație literară și și-au înfrățit sufletele lor pe vecie. Nu i-a despărțit nici suferința simultană și - am putea spune - nici moartea, căci s-au sfârșit din viață în același an, 1889, la distanță în timp de șase luni și jumătate, de la care, în 1999, se împlinesc 110 ani. Împreună s-au înfrățit în opera de ridicare a literaturii române, de la aceeași cursă, de la limba și literatura populară, coborâtă sufletească a poporului nostru.

Eminescu, în calitate de revizor școlar, l-a cunoscut pe Ion Creangă la mijlocul anului 1875, prezidând conferința anuală a învățătorilor din județul Iași. La 10 august al aceluiași an, Eminescu raporta ministrului Titu Maiorescu despre conferințele ținute cu învățătorii de la țară. Printre cei chemați să-i

instruiască pe învățătorii rurali, era și Creangă. Eminescu nu-l cunoștea destul de bine pe Creangă, căci l-a numit V. Creangă. În baza raportului lui Eminescu, ministrul l-a însărcinat pe Creangă să întocmească o metodă de predare a scrierii și citirii la clasa I-a. Eminescu, încă revizor școlar, raporta noului ministru, că abecedarul alcătuit de Creangă și colaboratorii săi este cel mai bun abecedar românesc.

În vara anului 1875, Ion Creangă a fost dus de Eminescu la Junimea. Acolo s-au cunoscut ei mai bine, la ședințele de lucru și repede s-au legat sufletește unul de altul. Creangă i-a citit poeziile de răsunet publicate de Eminescu în „Convorbiri Literare”, cunoscându-l astfel pe poet. La rândul său, Eminescu a sesizat în învățătorul Creangă un

(Continuare în pag. a 6-a)

Prof. PETRU DUMITREASĂ

Ce reprezintă botezul lui Nicolae Steinhardt?

— O comunicare cerească —

De câte ori mi se dă posibilitatea să evoc botezul părintelui Nicolae Steinhardt, mi se oferă prilejul de a evoca providența divină, prin aceea că eu am fost o mână întinsă din partea Bisericii Ortodoxe Creștine în numele Sfintei Treimi, iar fostul evreu, părintele Nicolae să fie o mână întinsă către intelectuali și tineret și să le spună: „*iată, eu am cunoscut pe Hristos prin Taina Sfântului Botez, ca Pavel pe drumul Damascului, căci altfel cum se poate explica starea de fericire pe care am trăit-o eu, imediat după săvârșirea botezului, de către călugărul meu (Pr. Mina), decât că botezul este adevărat, că Sfintele Taine sunt adevărate*”. (Jurnalul *Fericirii*, pag. 85, Cluj, 1995).

Da vin să spun, că aici vedem o mână a pronoiei dumnezeiești. Un mod de a ne vorbi, un mod de a comunica cu noi, fiii Bisericii, fiii Împărăției Sale, într-o perioadă când puterea întunecată a pășit asupra noastră, se abătuse asupra noastră, și amenința (o treime din lumea creștină), căzuse pradă puterii

antihristice. Soarele, Evanghelia lui Hristos, a fost umbrată de întunericul ideologiei materialiste, comuniste. Ierarhia bisericii a fost dată la pământ de pe firmamentul Bisericii Creștine, iar societatea creștină fusese însăși înșăși, iar putem spune diferitelor categorii sociale din Răsărit, care au pățit ca și Nicolae Steinhardt, pe când se afla în penitenciarul Jilava, în anul 1960.

La același penitenciar, mă aflam și eu în aceea perioadă, în celula 18 de pe reședință. Era o celulă foarte aglomerată, taturile supraetajate la trei nivele, eu aveam patul la etajul al treilea; când, într-o noapte, ușa se deschide cu zgomot și este împins în celulă, un om cu bocceaua sub braț, înspăimântat și nedumerit, neștiind ce are de făcut, toate paturile erau ocupate, ba erau și câte doi în pat.

Eu, observându-l, i-am făcut semn să se urce la mine. El a gândit atunci că nu are altceva de făcut decât „*să se urce ca maimuța pe cracă*” (Jurnalul *Fericirii*, pag. 82—84). Ii zic: „*hai,*

să mai dormim o țară, căci acuși se face ziua”. „*Multe mulțumiri*” — răspunde noul venit, și se supune docil.

Dimineața facem cunoștință, aflu că este evreu și face parte din grupul intelectualilor Constantin Noica. Sunt condamnat pentru că aveau clubul lor și convingerile lui și de spiritualitate românească, ne fiind de acord cu ideologia materialistă atee, motiv pentru care au fost condamnați la ani grei de temniță, pedepsele fiind cuprinse între 10 și 20 ani închisoare. Evreul fusese condamnat la 11 ani de închisoare, pentru că era membru al acestui grup (toți membri ai Uniunii Scriitorilor) și nu a primit să-i denunțe, rămânând fidel prietenilor săi. Deși nu era creștin și nici de naționalitate română, scriitorul Steinhardt s-a dovedit a fi un om cu demnitate, rămânând alături de colegii lui din Uniunea Scriitorilor, apărându-i de ei o cauză dreaptă.

De la început, deținutul evreu s-a atașat foarte mult

de mine, l-a impresionat faptul că eu n-am manifestat nici un fel de reținere față de persoana sa, chiar dacă el era un evreu, iar eu un preot monah creștin. De asemenea l-a impresionat și faptul că eu eram condamnat tot pe motiv că luasem atitudine față de abuzurile autorităților comuniste, manifestare vis-a-vis de biserică. Aceasta a fost pentru el un sprijin moral, întărindu-se în convingerea că nu a greșit când a ales să lupte pentru o cauză dreaptă.

„*Iată cum adevărat israelitean în care nu este vicleșug*” (Ioan, I, 46—48). Da, Nicolae Steinhardt a aflat pe Cel despre care a scris Moise în lege. Iar Domnul îl scoate în evidență arătând că este cu adevărat fără vicleșug. Când l-a chemat Domnul, el a răspuns cu dăruire până la jertfă, cu o mortificare întregă. Da, de trei ori — a dat dovadă că acceptă lepădarea de sine (mortificarea) și anume:

● Când s-a hotărât să rămână fidel grupului alcătuit din oameni de cultură creștini și români, fără să-i trădeze;

● Când a cerut botezul creștin, renunțând la Legea Vechiului Testament;

● Când a cerut să depună votul monahal în Marea Roșie, lepădându-se într-un tot de duhul lumesc.

Iată că Domnul ne cercetează prin grupul de intelectuali care s-au dovedit solidari în credința lor, mărturisind-o chiar cu prețul vieții. Pentru aceasta Domnul le confirmă credința lor și atitudinea lor statornică și demnă pe care o scoate în evidență prin faptul că îl cheamă pe Nicolae Steinhardt la botez. Arătând că botezul este adevărat și adevărate sunt toate Sfintele Taine. Deci, cu alte cuvinte, și voi cei din grupul Noica, apărați o cauză dreaptă și sfântă.

Autenticitatea botezului creștin, a prezenței harului în Sfintele Taine, este confirmată și de starea de fericire pe care Nicolae Steinhardt o trăiește imediat după botez. Iată cum ne vorbește Domnul într-o perioadă foarte critică, când în mod grav, în special intelectualii se lepădau de credință, propagând ateismul și raționalismul păgân.

Da, Domnul ne vorbește prin israeliteanul în care cu adevărat nu este vicleșug. „*Veniți la Hristos, eu l-am aflat pe Moise desepere care a scris în Lege*”.

Am vrut prin prezentarea de față, să atrag atenția intelectualilor și tineretului despre felul cum ne vorbește Domnul. Intelectualii din grupul Noica au mărturisit credința, iar Domnul le răspunde că într-adevăr credința lor este sfântă și dreaptă. Luptați pentru credința cea dreaptă, apărați credința cea adevărată.

Aș vrea să fie cele spuse, un imbold pentru ca și noi, astăzi, să facem mai mult pentru apărarea dreptei credințe.

Cel mai mic între muritori Arhim. MINA DOBZEU, M-reu „Sf. Apostoli Petru și Pavel” Huși, jud. Vaslui

Un valoros patriot sibian: generalul Ioan S. Berghia

Generalul Ioan S. Berghia a fost o înaltă personalitate a armatei române din Sibiu, veteran de război din ambele războaie mondiale. În anul 1916 este încorporat de pe băncile Seminarului Teologic „Andreian”, unde era student în ultimul an și trimis la Școala de Ofițeri de rezervă a armatei Austro-Ungariei ce funcționa în Cluj. După intrarea României în război contra Austro-Ungariei a fost transferat împreună cu alți români la Școala de Ofițeri rezervă din Budapesta, cu dispoziție secretă ca după

terminarea școlii să fie trimis pe front în Italia. Aici este avansat la gradul de Slt. și nu după mult timp evacuat la un spital de campanie din Cehoslovacia fiind rănit. După spitalizare primește un concediu medical pentru refacere, în țară, la Avrig unde avea părinții.

Prăbușirea imperiului Austro-ungar din octombrie 1918, l-a găsit în con-

(Continuare în pag. 4-a)

IOAN CRISTEA,

Lt. veteran de război din Est și Vest

Dialogul teologic

(Urmare din pag. 1)

Tema discutată pe parcursul acestei sesiuni plenare a fost: „Implicațiile eclesiologice și canonice ale uniunismului”, pe baza documentului preliminar pregătit la Arccia, Roma în 1983, de către Comitetul de Coordonare al Comisiei, un subiect care a dobândit o importanță aparte, după schimbările care au avut loc în Europa Centrală și Orientală în cursul ultimilor zece ani.

Comisia mixtă internațională a fost în mod special preocupată de această problemă începând cu a șasea sa sesiune plenară de la Freising (Germania), din 1990, și apoi la a șaptea sesiune de la Balamand (Liban), din 1993. Documentele privitoare la aspectele teologice și de orientare practică au fost publicate de către Comisia mixtă în cursul acelor două întruniri. Cu toate că reacțiile, pe care le-au determinat, au fost în general pozitive, aceste documente au fost privite totuși cu o oarecare rezervă și chiar cu o opoziție directă, și dintr-o parte și din cealaltă. Acesta a fost motivul pentru care s-a socotit necesar de a se continua reflexia Comisiei asupra lor cu scopul de a se ajunge la o înțelegere comună privitoare la această problemă extrem de delicată.

Și discuțiile acestei ultime sesiuni plenare au fost de o mare deschidere, intensitate și profunzime. Acesta au vizat o multitudine de probleme teologice și canonice legate de existența și activitatea Bisericii catolice orientale. Întrucât nu s-a putut ajunge la un acord deplin asupra conceptului teologic de bază al uniunismului, s-a decis să nu se publice o declarație comună pentru moment. Din această pricină, urma ca membrii să facă o dare de seamă Bisericii lor, pentru ca acestea să le indice cum să surmonteze acest obstacol pentru continuarea pașnică a dialogului.

Comisia înțelege că este încă nevoie de a se studia pe mai departe problemele pastorale, istorice și canonice legate de această temă. Ea a reținut, de asemenea, complexitatea problemelor dar și importanța dialogului pentru cele două Biserici. În pofida tuturor dificultăților, se speră ca odată parcurs acest proces, să se ajungă la scopul final care este deplina comuniune între Biserica ortodoxă și Biserica catolică.

Este desigur încurajator faptul că s-au realizat deja progrese considerabile pe parcursul reuniunilor plenare de la München (1982), din Creta (1984), de la Bari (1986 și 1987) și de la Valamo, Finlanda (1988). Acest an, care este al 2000-lea de la Nașterea Domnului Iisus Hristos, Comisia mixtă internațională și celelalte 20-a aniversare de la începutul lucrărilor ei din Patmos și Rodos, în 1960. Este acum momentul fericit de a aduce mulțumire lui Dumnezeu Celui întregit în persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, pentru ceea ce s-a obținut împreună pe parcursul acestor două decenii.

30 august 1940

(Urmare din pag. 1)

potice în politica internă, față de interesele majore ale poporului ungar, ele s-au dovedit incapabile de a înțelege sensurile obiective ale procesului de unitate, independență și suveranitate națională pe care îl urmau în mod ireversibil popoarele și naționalitățile din fostul imperiu multinațional. Ca urmare, revizionismul va deveni comandamentul major al tuturor guvernelor horthyste, politica oficială a căreia îi vor fi subordonate eforturile materiale și interesele de fond ale unui întreg popor.

Politicienii horthysti și-au dat seama de la bun început că pretențiile lor de revizuire a frontierelor pe seama statelor vecine nu puteau avea șanse de succes decât doar atunci când sistemul Tratatelor de Pace ar fi fost supus revizuirii în ansamblul său. Ungaria horthystă va fi deci în căutare permanentă de aliați, îndeosebi în rândul statelor nemulțumite de clauzele teritoriale ale Tratatelor de Pace și care formulau, la rândul lor, revendicări la adresa unuia sau altuia dintre vecinii Ungariei.

Aspectul alianțelor externe a mers în practica politicii revizioniste a guvernanților horthysti, mână în mână cu o extrem de intensă activitate propagandistică, destinată a crea cadrul intern și premise politice externe adecvate în vederea transpunerii în fapt, cu ajutorul statelor fasciste, a proiectelor teritoriale a statelor vecine și reconstituirea granitelor Ungariei asupraitoare de popoare din timpul dualismului.

„Bucură-te, ceea ce ești plină de har, care întru adormirea ta nu ne lași pe noi”

(Urmare din pag. 1)

legii generale a morții după cuvântul ce s-a zis: „*pământ ești și în pământ te vei întoarce*” (Facerea 3, 19). Deci nu a avut un privilegiu special, ci a murit și a fost așezată în mormânt.

Putem fi siguri însă, că moartea Miresei Duhului Sfânt n-a fost amară și dureroasă ca a unora dintre oameni, ci a fost o „*adormire*” ușoară, ca un somn dulce, o trecere lină spre nestrăciune. Fără durere i-a fost nașterea, fără durere și adormirea.

Spunem Adormirea Maicii Domnului, nu pentru că a murit, ci pentru că este vie.

„*Cel ce a primit să ia o parte din carne a Mariei ca să-și formeze un trup omeneș, n-a putut să lase acel lăcaș pradă putreziciunii — zice Fericitul Augustin. Dacă Dumnezeu a voit să păstreze nu numai trupurile, ci și hainele celor trei tineri din captorul cel de foc, cum s-ar putea crede că a avut mai puțină grijă de trupul Maicii Sale? Ce? Daniil a fost cruțat de dinții leilor, iar Maica lui Dumnezeu să fie lăsată dinților morții?...*”

Nu, trupul Maicii Domnului n-a rămas pradă stricăciunii. După trei zile de la punerea în mormântul săpat în Grădina Ghetsimani, când pentru Sfântul Apostol Toma, care n-a fost de față la înmormântare, s-a deschis mormântul, pentru ca el să o vadă măcar în mormânt, Maica Domnului nu mai era acolo. Fiul ei și Domnul a mutat-o cu sufletul și cu trupul la cer. Așa ne învață Biserica noastră Ortodoxă, așa spunem în condacul praznicului: „*Pe Născătoarea de Dumnezeu, cea întru rugăciuni neadormită și întru folosință nădejdea cea neschimbată, mormântul și moartea nu au ținut-o; căci ea pe Maica Vieții, la via-*

ță a mutat-o Cel ce S-a sălăsluit în pânțele ei cel pururea fecioreșc”.

Deci Domnul Hristos a mutat-o la viață, a inviat-o din mormânt și a ridicat-o la cer; a ridicat-o și cu sufletul și cu trupul.

Acela ce a păzit fecioria ei la naștere, a păzit și trupul ei la moarte și după moarte, pentru ca să fie cinstit alături de El în Sfânta Sfintelor cea nefăcută de mână, înaintea tronului lui Dumnezeu, în Ierusalimul cel de sus. „*Stătu-a împărăteasa de-a dreapta Ta, îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată*” (Psalmul 44, 11).

Știind toate acestea, putem și noi să spunem așa cum ne învață Biserica: „*Biruiescu-se hotarele firii, întru tine Curată Fecioară; că nașterea feciorește și moartea arvinește viață. Ceea ce după naștere ești fecioară, iar după moarte vie, măntuiești pururea, Născătoare de Dumnezeu, moștenirea ta*” (irmosul praznicului).

Spunem că Maica Domnului ne măntuiește, pentru că știm că tot ceea ce poate Fiul ei cu puterea poate și Maica Domnului cu rugăciunea.

Practic Dumnezeu spune prietenilor lui Iov: „*Mergeti la sluga mea Iov, și el se va ruga pentru voi și nu voi plăti nebunia voastră*” (Iov 42, 8), cum nu se va îndura mai mult la mijlocirea Împărătesei cerești?...

„*Duhul meu, Prea Sfânto, Te-a văzut plângând, Și-ale Tale lacrimi — stele — picurând, În albastră haină, Tu cu ochi milos, Te rugai în taină, Bunului Hristos...*” (Vasile Militaru — Închinare Maicii Preacurate)

Se spune că în fiecare zi rugăciunile Maicii Domnului măntuiesc mai multe suflete decât rugăciunile tuturor sfinților la un loc.

Deci și noi să alergăm sub Acoperământul Maicii Domnului, să o căștigăm ocrotitoare și ajutătoare în nevoi și necazuri.

Nu putem încheia fără a aminti despre smerenia Maicii Domnului. „*Faceți ceea ce vă va spune El*” (Ioan 2, 5), a spus ea slujitorilor la nunta din Cana Galileii, iar El a prefăcut apa în vin. Aceasta este smerenia Maicii Domnului care n-a vrut să fie pusă în atenția oamenilor, ci a vrut să fie scos în evidență Domnul Hristos.

Sunt foarte puține cuvintele în Sfânta Scriptură care vorbesc de Maica Domnului; Maica Domnului a fost smerită, iar Fiul ei i-a respectat smerenia până la moarte.

Suntem dator să o urmăm pe Maica Domnului, pentru că numai cei smeriți se pot învrednici de privilegiul raiului în care sălășluiește Fecioara.

O precurată Maică a Domnului, Stăpână a puterilor celor de sus, Împărăteasă a cerului și a pământului, care ai născut pe Dumnezeu Cuvântul primește și această laudă de acum și roagă pe Fiul tău, Hristos Dumnezeu nostru, să măntuiască sufletele noastre.

„*Bucură-te, leagăn alb de iasomie, Către care-n roșuri fluturii coboară, Bucură-te, raza stelei din vecie, Șipot care curge lin cu apă vie,*

Bucură-te, Maică pururea Fecioară, Dulcea mea Marie” (Zorica Lațcu — Filă din atist).

Toate acestea avându-le în vedere, rămânem în gândul că Maica Domnului nu ne-a părăsit prin trecerea la cele veșnice, și zicem cu toată siguranța: „*Bucură-te, ceea ce ești plină de har, care întru adormirea ta nu ne lași pe noi*”.

Sibiul a manifestat întotdeauna o preferință deosebită pentru carte. Fie că a imprimat, editat sau colecționat, această nobilă pasiune pentru înregistrarea și transmiterea către generațiile viitoare, prin tipar, a gândului și efortului omenească poate fi urmărită înăpoi timp de patru sute și mai bine de ani.

Cartea și tiparul românesc sunt strâns legate de Sibiul, oraș care, dacă nu a avut șansa să înregistreze întâietatea în apariția tiparului pe teritoriul țărilor locuite de români (aceasta revenind Târgoviștei), marchează unul dintre cele mai însemnate evenimente din istoria culturii românești: tipărirea celei dintâi cărți în limba română pe pământul țării noastre. În tipărirea sibiiană, existența din 1528, Filip Moldoveanu a tipărit prima carte în limba română „Catehismul din 1544”.

La mijlocul secolului al XIX-lea la faima tipografiilor sibiene create de Filip Moldoveanu și continuată de familiile tipografilor Barth, Hochmeister, Closius, Filtsch, Krafft, li se alătură și tipografia eparhială — viitoarea tipografie arhidiecezană — înființată în 1850 de Andrei Șaguna.

Până la înființarea tipografiei diecezane din Sibiu, românii nu aveau tipografie în Ardeal, decât la Episcopia din Blaj, care pretindea să aibă singură monopolul tipăririi de cărți de cult. Biserica ortodoxă trebuia să aducă de peste munți, ori de la Viena și Buda, sau să tipărească în tipografiile săsești ale sibiienilor Ioan și Petru Barth, Hochmeister ori Closius, atât manualele școlare cât și cărțile de cult.

Andrei Șaguna — a cărui realizare epocală a constituit-o restaurarea vechii Mitropolii ortodoxe a Transilvaniei desființată de habsburgi în 1701 — a conceput și pus în aplicare un plan vast de înviore a vieții spirituale și de ridicare a nivelului cultural și economic al românilor transilvăneni.

Unul din instrumentele principale prin care a conceput Andrei Șaguna reformele de ridicare a vieții românești era cartea, iar instituțiile care erau destinate să o realizeze erau Biserica și școala. Cărțile erau însă rare, scumpe, iar credincioșii români lipsiți de posibilități materiale. O tipografie care să lucreze sub conducerea Bisericii, tipărind cărți ieftine și în mod satisfăcător, ar fi fost un factor foarte important pentru realizarea acestui scop. De aceea, în 17 iunie 1850, Andrei Șaguna, în numele românilor ortodocși din Ardeal, înaintea guvernatorului Wohlgemuth o petiție în care arătând greutățile ivite în eparhia sa, datorită lipsei de cărți bisericești și școlare, lipsă din care izvorăște „nu puțină daună a religiozității și a culturii poporului”, cerea permisiunea de a înființa, pe cheltuiala proprie, o tipografie în Sibiu, care „va fi totdeauna gata și spre serviciul înaltului regim”.

La sfârșitul lunii august 1850, guvernul aproba înființarea tipografiei, având încredere în „sentimentele probate, loiale și în înalta înțelepciune” a lui Șaguna, punând o condiție: de a se face cunoscut timpul deschiderii, localul precum și conducătorul ei.

Tipografia Arhidiecezană din Sibiu

— La 150 de ani de existență —

În aceste împrejurări, la 27 august/8 septembrie 1850 s-a inaugurat „prin sfințirea apei, după rânduiala Sfintei maici noastre Biserici”, tipografia diecezană, ale cărei prime produse au fost Circulara nr. 775/1850, 27 august „câte iubitul cler și popor diecezan” și o poezie a lui Andrei Mureșanu, dedicată ctitorului acestei tipografii. Locul tipografiei a fost la început în strada Iernii, azi, T. Popovici, din Sibiu, iar din 1867 în strada Măcelarilor, astăzi Mitropoliei, iar din 1895 în actuala construcție de pe aceeași stradă.

Încă de la început, tipografia lucra cu două teacuri, iar în 1853 se procură și al treilea — care vor fi înlocuite treptat cu mașini plane. Dacă tipărirea vreunei cărți era suportată de credincioși, procurarea și înzestrarea tipografiei cu cele necesare a fost o operă aproape personală a lui Șaguna. De aceea, în punctul IV al testamentului său spunea: „Tipografia arhidiecezană fondată de mine cu spesele mele și donată Bisericii noastre din Ardeal în ziua înființării din 27 august 1850, carea până la moarte-mi o am grijit și o am administrat și numai Dumnezeu știe, cu câte greutateți o am apărut și susținut față de dușmanii bisericești și ai națiunii noastre române, o declar și acum, ca fundatoarele ei, de a avea Bisericești, adevărați arhidiecezești noștri ardeleni”.

Situația materială a tipografiei în primii trei ani de activitate a fost destul de grea. Se lucra cu deficit, din cauza numeroaselor neajunsuri ivite, dar și a obstrucțiilor pe care le făcea ministrul cultelor Thun.

După 1853, odată cu apariția „Telegrafului Român”, situația materială s-a îmbunătățit progresiv până astăzi, în pragul aniversării a 150 de ani de activitate neîntreruptă. Cărțile tipărite la Sibiu au ajuns până departe, în parohiile românești din Ungaria, dincolo de Carpați, la românii din America, contribuind astfel la unitatea sufletească a românilor de pretutindeni.

Rolul și contribuția lui Șaguna — prin întemeierea Tipografiei arhidiecezane — la unificarea spirituală, la unitatea în duh a poporului român, sunt incontestabile. Numele său va rămâne pentru eternitate legat de Tipografia arhidiecezană din Sibiu, creată „de către repausatul pe spesele sale încă la anul 1850 pentru educațiunea și cultura poporului său și a națiunii române în genere”.

Urmasii în scaun ai vrednicului de pomenire mitropolitului Andrei Șaguna au continuat activitatea sa cărturărească, ridicând pe cele mai înalte culmi de afirmare ortodoxă românească, moștenirea culturală-bisericească șaguniană.

Până la primul război mondial, tipografia a lucrat cu 16 muncitori calificați și 4 ucenici. După această dată, numărul lor a variat, în plus sau în minus, după cum era nevoie. Numărul mașinilor de tipărit era același, ca și în timpul lui Andrei Șaguna.

În timpul arhipăstoririi mitropolitului Nicolae Bălan (1920—1955), tipărirea de la Sibiu a fost dotată cu

utilaje și materiale de tipărit cerute de stadiul de dezvoltare de atunci al artelor grafice și de intensă activitate „editorială”, imprimată de Șaguna acestui așezământ, atât de folositor Bisericii și culturii naționale. Mitropolitul Nicolae Bălan va înlocui cea mai veche mașină de tipărit cu una plană (mașină automată de tipar), marca Windsbraut, de mare capacitate, îmbogățind și stocul de litere și clișee.

După mutarea la Domnul a mitropolitului Nicolae Bălan, tipografia arhidiecezană din Sibiu și-a continuat activitatea sub îndrumarea directă a mitropolitului Iustin Moisescu (1956—1957), care a înzestrat-o cu prima ei mașină de cules, cu un linotip, și a mitropolitului Nicolae Colan (1957—1967).

Mari îmbunătățiri s-au făcut la tipografie în timpul arhipăstoririi mitropolitului Nicolae Mladin (1967—1981). Ca fost redactor, vreme de aproape 20 ani, al „Telegrafului Român”, mitropolitul Nicolae Mladin și-a petrecut o bună parte din timp în mijlocul muncitorilor tipografi. Astfel, după doi ani de muncă, între 1972—1974 s-au făcut lucrări de reamenajare a spațiului tipografiei, creându-se săli corespunzătoare pentru mașinile de tipărit, pentru zărierie, pentru mașinile de cules și pentru legătorie și un spațiu suficient pentru depozitul de hârtie la etaj.

Tot prin grija mitropolitului Nicolae Mladin, tipografia a fost înzestrată cu mașini noi de cules și tipărit, între care un linotip N14 (Rusia), o mașină de tipar înalt Johannisberg (Germania), o mașină de fălțuit (Suedia), o mașină de cusut cu sarmă (Germania), o presă pentru corecturi Stamp (Italia).

Astăzi, datorită strădaniilor I.P.S. Mitropolit Antonie Plămădeală, tipografia posedă spații corespunzătoare pentru culegerea manuală (zețarie), pentru culegerea mecanică (două linotipe), pentru mașinile de tipărit (două mașini Johannisberg 104 și 104 S), pentru mașinile de tăiat (o mașină de tăiat hârtie cu un cuțit — Polygraph și o mașină de finisat cărți cu trei cuțite — Wohlenberg) și pentru legătorie (o mașină de fălțuit Rotodux, o mașină de cusut cu ață și una cu sarmă).

Tipografia sibiiană, prin activitatea sa editorială și alături de alte tipografii, a fost o temelie de susținere a năzuințelor de emancipare culturală și politică a poporului român. Acest vechi așezământ cultural a schimbat, în mod esențial, icoana noastră despre numărul și valoarea tipăriturilor românești ale Transilvaniei. Ca o neîntreruptă osteneală, cu un neșovăitor curaj și nu în ultimul rând cu o pricepere creatoare, tipărirea șaguniană a scos la lumină, lună de lună, an de an, un număr imens de zăre, reviste, cărți religioase și alte opere care au îmbogățit bibliografia cărților românești cu valoroase lucrări de cultură teologică și laică.

Având în vedere tipărirea ieșite de sub teacurile acestei Tipografii în cei 150 de ani de existență,

se pot distinge trei mari perioade:

Prima perioadă bisericească-scolară, a culminat pe timpul mitropolitului Andrei Șaguna și s-a prelungit până la unirea din 1918. Biserica a trebuit să acorde o mare importanță problemelor de educație a tinerilor, așa încât această perioadă abundă în diferite manuale școlare, cărți necesare liceelor confesionale, institutului pedagogic-teologic sibian, fără a neglija însă cărțile bisericești de cult.

Au văzut lumina tiparului un număr de aproximativ 56 de manuale școlare: abecedare, cărți de citire, gramatici, manuale de geografie, istorie, științele naturii, matematici, economie, etc., dar și toate cărțile de cult ortodoxe, dintre care trebuie amintite *Biblia ilustrată* (1856—1858), cunoscută în Transilvania sub numele de „Biblia lui Șaguna” sau „Biblia cu iconițe” și cele 12 *Mineie* (1853—1856) retipărite după ediția de la Buda din 1804, care, reproduceau pe cele de la Râmnic, tipărite de episcopii Chesarie și Filaret și pe cele de la Buda, din 1804—1805.

De serviciile Tipografiei șaguniene va beneficia în acest timp și Asociațiunea transilvăneană pentru literatură română și cultura poporului român (Astra). În primii ani, când Astra — societate nesubvenționată de stat, se afla într-o situație economică precară, Șaguna a tipărit Actele Astei gratuit, declarând cu prilejul adunării generale de la Alba Iulia (1866), că „va veni timpul când se va recunoaște prețul actelor Asociațiunii și se vor căuta ca necesare antichități”. Astfel, peste o jumătate de veac, Astra, prin intermediul Tipografiei arhidiecezane, și-a realizat programul cultural, care în același timp a contribuit la înțărirea solidarității românești.

A doua perioadă, care cuprinde arhipăstoria mitropolitului Nicolae Bălan, poate fi numită *teologică-bisericească*. După unirea Transilvaniei cu România, statul român și-a asumat răspunderea educației ti-

neretului, Bisericii rămânându-i să se ocupe de problemele spirituale-bisericești. În acest timp, s-au tipărit cărți teologice și cu conținut religios-moral cuprinse în biblioteci: *Seria Teologică*, *Seria Didactică*, *Veniți la Hristos*, *Popasuri Duhovnicești*, *Biblioteca Biblică*, *Contribuțiuni la studiul Testamentului Nou*, *Bunul Păstor*, etc.

Această tipografie, care, în cinstea revenirii foștilor greco-catolici, va purta, din 1948, numele *Reîntregirea*, va desfășura în acest răstimp o bogată activitate, potrivit exigențelor vremii, devenind, datorită strădaniilor mitropolitului Nicolae Bălan, cel mai important centru tipografic editorial din Patriarhia Română. Astfel, în perioada interbelică, activitatea științifică literară a fost cu totul neobișnuită. Nu există un domeniu de competență slujitorilor Bisericii în care ei să nu se fi afirmat în scris. Astfel că, operele de mare valoare teologică, publicate în tipărirea șaguniană, au contribuit la îmbogățirea tezaurului spiritual al Ortodoxiei românești și la creșterea prestigiului Bisericii noastre în lumea creștină.

A treia perioadă, care poate fi numită *ecumenistă* corespunde perioadei postbelice, a păstoririi mitropolitului Nicolae Colan, Nicolae Mladin și I.P.S. Antonie Plămădeală. Caracteristica acestei perioade constă în faptul că Tipografia „fiind ridicată la un grad înalt de productivitate, tipărea cărți și calendare pentru Arhiepiscopia de la Cluj și pentru Episcopia de la Oradea, executa lucrări și pentru nevoile altor confesiuni din România. Aici se publică, pentru Episcopia Evanghelică C-A din Sibiu, revista oficială „Kirchliche Blätter”, calendare și diferite imprimante de interes administrativ-bisericesc. Pentru Episcopia Reformată din Cluj-Napoca s-a tipărit „Imädsägos Kányv” (carte de rugăciuni), „Öt Hallgas-sátoc” (carte de predici), iar pentru Episcopia romano-catolică un „Calendar de perete”. Pe lângă aceste lucrări, după 1948, au apărut și numeroase periodice,

cărți de cult, cărți de rugăciuni, cărți teologice și teze de doctorat în teologie.

Astăzi, ea continuă să scoată de sub tipar periodice, cărți teologice și de cult, calendare de perete, pastorale, felicitări, note contabile și convenții civile pentru nevoile interne ale Arhiepiscopiei și altele.

În această tipografie se tipărește de 147 de ani cel mai vechi ziar din România, „Telegraful Român”, „Îndrumătorul bisericesc” (din 1952), revista „Mitropolia Ardealului” (din 1956), „Revista Teologică” (1907—1947), „Viața ilustrată” și alte periodice, Anuaarele școlilor bisericești sibiene, protocoalele Sinoadelor și Congreselor naționale-bisericești, reviste de pedagogie: „Școala Noastră”, „Foaia Pedagogică” (1897—1900), „Viața Școlară”; reviste literare: „Crai Nou” (1919), „Rândunica” (1894), „Transilvania” (1892—1900), „Țara Noastră” (1907—1909); reviste științifice: „Buletinul Societății Medicale” (1920—1921), „Revista Inginerilor Români” (1919); reviste economice: „Compas Românesc” (1892—1898), „Revista Economică” (1922—1928); „Buletinul Societății Medicco-Militare”; „Dacia Traiană” (1920—1921), „Foișoara Telegrafului Român” (1876—1877).

O privire de ansamblu asupra activității acestei tipografii, în cei 150 de ani de existență, indică vreo câteva mii de titluri de cărți cu conținut religios-moral, literar, științific, etc., un număr însemnat de periodice tipărite aici pe tot timpul apariției sau numai pe anumiți ani, o serie de „biblioteci” (colecții) — toate contribuind la ridicarea nivelului moral-cultural și material al poporului român.

O listă a tuturor lucrărilor și periodicelor tipărite în Tipografia Centrului Mitropolitan (dar cu siguranță au fost omise anumite titluri, datorită lipsei materialului bibliografic) poate fi găsită în lucrarea de licență „Istoria Tipografiei arhidiecezane din Sibiu”, susținută de către semnatarii acestor rânduri, la Catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu.

NADIA IRIDON,
— licențiată în teologie —

Două doamne din istoria românilor

Dintotdeauna au existat și există oameni făuritori de istorie, care nu s-au supus vremurilor potrivnice, ci au schimbat prin faptele lor destinele unor popoare, ducându-le pe culmi nebănuite ale gloriei și prosperității. Cunoșcând gândul lor bun, dragostea față de neam, Dumnezeu cel Atotputernic le-a stat mereu alături. Istoria românilor s-a clădit pe faptele unor astfel de domnitori. Însă, dacă aceștia nu ar fi avut lângă ei o ființă de nădejde, plină de inițiativă, animată de aceleași nobile sentimente față de popor și Biserica, poate că multe din intențiile lor nu s-ar fi materializat. Aceste ființe sunt soțiile marilor domnitori din istoria neamului nostru, care și-au adus propriul aport la prosperitatea acestuia.

Din șirul acestor femei vrednice de pomenire am

ales două doamne ale Țării Românești, ale căror fapte nu sunt cu nimic mai prejos decât acelea ale soților lor și cărora conștiința poporului le-a păstrat o pioasă amintire: Despina Milița, soția lui Neagoe Basarab și Elina, soția lui Matei Basarab.

Despina sau Milița, cum mai era numită, reprezintă „unul din cele mai curate chipuri de doamne române”, scrie Nicolae Iorga în a sa „Istorie” a românilor zugrăvită în „chipuri și icoane”. Descendența unei strălucite familii de despoți sârbi, — căci era fiica lui Lăzar Despot, unul din ultimii reprezentanți ai neamului care stăpânise două sute de ani Serbia —, foarte evlavioasă, prețuind frumosul, doamna Despina și-a închinat viața nu doar poporului pe care îl slujea, ci mai ales Bisericii, contribuind la dezvoltarea artei

bisericești din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Împreună cu soțul ei, domn al Țării Românești între anii 1512—1521, au adunat la curtea lor numeroase obiecte bisericești de o reală valoare artistică: cărți de cult ferecate în argint aurit, cruci sculptate în lemn, sfeșnice, cădelnițe, precum și alte obiecte liturgice cu care și-au înzestrat ctitoriile.

Poporul, în simplitatea lui și în dragostea față de această soție de domnitor, i-a apreciat calitățile de care a dat dovadă, plămăind o legendă care amintește posterității blândețea, evlavie și atașamentul față de popor al doamnei Despina. Potrivit acestei legende, căreia versul bolintinean i-a dat glas, Despina și-ar fi vândut bijuteriile moștenite

(Continuare în pag. a 6-a)

CLAUDIA DUMITRIU

Din Macedonia spre Atena epocii apostolice prin intermediul geografiei istorice

După cum ne relatează *Faptele Apostolilor*, Sf. Apostol Pavel, în a sa a doua călătorie misionară, a avut o viziune la Troa, interpretată de el ca fiind o chemare divină la Evanghelizarea Macedoniei: *Când a văzut această vedenie, am căutat să plecăm îndată în Macedonia, înțelegând că Dumnezeu ne cheamă să vestim Evanghelia* (Fapte 18, 10).

Macedonia romană, cea din vremea Apostolului neamurilor, era o provincie de rang pretorian, creată în anul 148 î.Hr. După înfrângerea ultimului rege, Perseus, în 168 î.Hr., Macedonia a fost mai întâi împărțită în patru regiuni autonome și având capitalele la Amphipolis, Thessa-

lonike, Pella și Pelagosi. Ulterior a luat ființă provincia romană Macedonia, care îngloba Epirul și Illyricum, iar din 146 și Grecia de curând cucerită. Toate erau conduse de un proconsul de rang pretorian. În cadrul reformelor inițiate de Augustus, când Grecia și Epirul formau o nouă unitate administrativă numită Achaia, Macedonia propriu-zisă a devenit provincie senatorială. Temporar a fost condusă împreună cu Achaia, în perioada anilor 15—44 d.Hr., de către legatul imperial din Moesia, revenind apoi Senatului, spre administrare. În epoca ce ne interesează, capitala Macedoniei romane se afla la Tesalonica. Orașul, ca și provincia pro-

priu-zisă, nu au fost profund romanizate, după cum o demonstrează inscripțiile, în majoritate grecești, care s-au păstrat până în zilele noastre, cele mai multe dintre ele aflându-se, azi, în muzee.

În Macedonia antică s-au succedat două case domnitoare, anume dinastia Argeazilor și dinastia Antigonizilor. Reprezentanții celei dintâi apar în istorie în prima jumătate a secolului al VII-lea î.Hr. și își încheie existența pe la sfârșitul secolului al III-lea î.Hr. Antigonizii își încep domnia de la data de mai sus, iar finalul lor dinastic corespunde secolului al II-lea î.Hr.

O personalitate istorică de prim rang a Macedoniei antice a fost Filip al II-lea

(aprox. 382—336 î.Hr.), rege al acestei țări între 359—336 î.Hr. În nici douăzeci de ani de domnie, acest fiu al regelui Amyntas al III-lea, în numele nepotului său minor Amyntas, a transformat Macedonia dintr-o țară semibarbară, situată la marginea lumii grecești, într-un stat ce a jucat un rol covârșitor în răspândirea culturii și civilizației vechii Elade, fermentul politic a ceea ce a devenit ulterior o stare de civilizație (Livius Ciocărlie), cea elenistică. Pe plan intern, Filip al II-lea și-a consolidat puterea, înlăturând o serie de pretendenți la tron, a reorganizat armata după model teban — el fiind ostăteț la Teba în epoca de glorie a lui Epaminonda —, a înșănătoșit finanțele regatului, inclusiv prin încurajarea comerțului, și a accelerat urbanizarea. Conștient de superioritatea civilizației grecești, Filip a sprijinit pătrunderea ei în Macedonia. Mai mult, Aristotel a fost desemnat dascăl al fiului său, viitorul Alexandru cel Mare.

Se spune că atunci când Aristotel i-a vorbit elevului

său despre lumea atomilor, acesta din urmă a început să plângă amarnic, exclamând: *iată un regat pe care, din păcate, nu-l voi putea cuceri niciodată*. De menționat, în context, că Alexandru a căutat, poate nu compania, dar, în tot cazul, prezența oamenilor vestiți — nu neapărat iluștri — din vremea sa. Astfel, s-a dus să-l întâlnească pe vestitul filosof Diogene, cel ce stătea (locuia) într-un butoi. Alexandru a venit spre acesta din direcția soarelui, așa încât, involuntar, i-a ținut umbră înțeleptului. În acel moment Diogene a exclamat: *nu-mi lua ce nu-mi poți da*; adică soarele, care, ca astru, nu se află în stăpânirea regilor și ale cărui binefaceri nu vin prin grația stăpânilor acestei lumi.

Ca diplomat și om politic, Filip al II-lea al Macedoniei a speculat abil contradicțiile existente între orașele-cetăți ale Eladei. Astfel, el a devenit pentru cercurile democratice, funciar antimacedonene, un dușman al independenței polisului, un despot perfid, iar pentru partidele filomace-

donene, un ocrotitor al păcii sociale și conducătorul Greciei în proiectatul conflict cu Imperiul Persan, ca (unică) soluție pentru ieșirea din criza generală ce a cuprins lumea vechilor greci.

Într-adevăr, marile poli-suri (orașe-state), ca Atena, Corint, Megara, motoare și promotoare ale unui comerț extern intens, au venit în conflict cu interesele altor polisuri, nemulțumite de faptul că nu aveau — sau nu mai aveau — piață de desfacere a propriilor produse. Edificator în acest sens este seria de tratative între atenieni și spartani, concretizate într-un decret, în conformitate cu care, megarienilor le era interzis accesul pe piețele controlate de Atena. Îndemnați de corinteni, spartanii au luat acest decret drept pretext pentru declanșarea unui război, cunoscut în istorie ca războiul peloponesiac.⁷ Și astfel, statele grecești, constituite în liga peloponesiacă, au purtat acest război împotriva Atenei,

(Continuare în pag. a 7-a)

Dr. CONSTANTIN ITTU

Festival Panortodox de tineret

În perioada 10—16 iulie 2000 Biserica Greciei a organizat la Evia, în apropiere de Volos, un festival panortodox de tineret, pentru comemorarea a 2000 de ani de la nașterea Domnului Iisus Hristos. Tema festivalului a fost: „Tineretul Ortodox — Viitorul Bisericii”, și a adunat 200 de tineri ortodocși cu vârste cuprinse între 18 și 26 de ani, reprezentanți ai diferitelor Biserici Ortodoxe din întreaga lume. Obiectivul jubileului a fost întărirea unității tineretului ortodox, promovarea viitoarelor legături internaționale și evidențierea rolului tineretului ortodox în societatea multiculturală și globalizată a începutului de secol XXI.

Deschiderea oficială a fost făcută de Manos Koumbarelis, președintele celei mai cunoscute organizații de tineret ortodox, Syndesmos. Apoi fratele Aidan Hart din Marea Britanie a susținut o conferință pe tema „Iisus Mirele: viitorul tineretului”, în care a oferit o serie de soluții practice referitoare la modul în

care un tânăr ar trebui să trăiască creștinește într-o lume coruptă. De remarcat faptul că în susținerea sa, fratele Aidan s-a folosit deseori de citate din opera părintelui Stăniloae.

A doua zi, episcopul Hristostomos de Halicar l-a întâmpinat pe arhiepiscopul Hristodulos al Greciei. Acesta a avut un dialog deschis cu tinerii participanți, vorbind despre relațiile dintre Biserica și stat, despre misiunea ecumenică, despre situația Bisericii Ortodoxe în țări în care Ortodoxia este minoritară și nu în ultimul rând despre distracțiile tinerilor arătându-le cum să se ferească de păcat.

A treia zi a conferențiat pr. dr. Ioan Sawca, fost profesor la Facultatea de Teologie „Andreii Șaguna” din Sibiu, actualmente profesor la Geneva, membru al Consiliului Mondial al Bisericii (WCC). Tema conferinței a fost „Tineretul ortodox și moartea ideologiilor” și a sintetizat principalele deosebiri dintre învățătura creștină și ideologii, arătând că viața ortodoxă înseamnă trăire în și prin

Hristos. De asemenea, a înfățișat pericolele care ar putea transforma creștinismul într-o ideologie sau simplă învățătură religioasă.

Toate aceste conferințe au fost traduse simultan în engleză, rusă și greacă, facilitând astfel dialogul dintre participanți și invitat. După susținerea conferinței, au urmat o serie de întrebări din partea tinerilor, care au arătat un interes deosebit mai ales față de problemele concrete, cu care se confruntă tineretul din ziua de astăzi. Ei au avut ocazia să primească unele răspunsuri de la persoane cu pregătire deosebită, care au înțeles atât problemele specifice vârstei tinere, dar și necesitatea revenirii la valorile morale creștine.

Pentru a promova schimbarea de opinii dintre reprezentanți ai diferitelor Biserici, s-au organizat grupuri de discuții bazate pe o anumită temă. Aceste teme s-au ales avându-se în vedere principalele preocupări ale participanților. Dintre temele abordate amintim: „Biserica Ortodoxă și dialogul intercreștin”, „Metode de predare a teologiei în școli”, „Tineretul și implicarea lui în viața parohiei”. Discuțiile au fost conduse de un moderator și s-a urmărit ca prin numărul mic de participanți (8—12), să se ofere fiecăruia ocazia să își expună propriile opinii.

În ultima zi a avut loc o masă rotundă cu tema „Schimbarea de tineri ca metodă de construire a unității și înțelegerii”, în cadrul căreia participanții au subliniat necesitatea creării unei unități puternice între tinerii aparținători diferitelor Biserici Ortodoxe, indiferent de naționalitate. Scopul acestei comuniuni este crearea conștiinței că indiferent de poziția geografică, „toți suntem mădule ale aceleiași Biserici drepte-măritoare și că Ortodoxia este cu adevărat universală.

Festivalul s-a încheiat cu Sf. Liturghie săvârșită pe malul mării și cu participarea directă a reprezentanților diferitelor Biserici Ortodoxe. Astfel, prin organizarea acestui jubileu, Biserica Greciei a fost intermediară unui dialog ortodox între tineri aparținători diferitelor culturi și tradiții ortodoxe.

CIPRIAN STREZA, student teolog

Un valoros patriot sibian

(Urmare din pag. a 2-a)

cediu la Avrig. În acest timp ia legătura cu profesorii și studenții seminarului ce activau în Partidul Național Român din Sibiu, care datorită evenimentelor s-a procedat la schimbarea organizatorice și este numit Comandantul Gărzii Naționale Române din sectorul Avrig. Tot de acest organism a fost desemnat ca delegat oficial militar al județului Sibiu, la Adunarea Națională de la Alba Iulia, unde a participat împreună cu delegații civili ai județului Sibiu, și alături de toți participanții în entuziasmul care a dominat acest mare eveniment de unificare a neamului, a susținut voința fermă de unire a românilor din Ardeal cu Patria Mamă.

La 6 februarie 1919, când s-a reînființat armata regulată română în Transilvania, a fost încadrat în regimentul 90 inf. din Sibiu, ca ofițer activ. Cu acest regiment a participat la luptele de pe Tisa până la Budapesta, conduse de generalul Traian Moșoiu. După terminarea acestei campanii s-a înapoiat cu regimentul în garnizoana de pace la Sibiu, unde își desfășoară activitatea de ofițer combatant, instruind mii de tineri chemați sub drapel, modelându-i și însușindu-le dragostea de țară.

Era un om cu un caracter ferm, cu o bogată zestre de înțelepciune, bine pregătit în domeniul militar și mare specialist în probleme de tactică și strategie militară, un foarte bun organizator militar. Urca treptate ierarhiei militare a armatei României Mari, ca un valoros ofițer de comandă și de Stat major, model de omie și de demnitate și mare pedagog militar.

Pe tărâm cultural a activat ca membru fondator și permanent al asociației ASTRA din Sibiu, a ținut legătura permanentă cu cele trei instituții de bază ale neamului românesc: Școala — Armata — Sf. Biserica. A scris și publicat articole,

poezii, cântece ostășești, epigrame, în presa zilei și reviste, cum ar fi: Tribuna, Telegraful Român, Cuvântul Poporului, Foiața Poporului, Dacia Traiană, revista Casinzeană și alte publicații apărute în țară, toate cu caracter omenesc, românesc, creștinesc și cultural educativ. Subiecte în care dragostea de țară, de neam și credința creștină, de grai și obiceiurile strămoșești aveau sfânta intenție de a înșămănta cel mai curat, puternic și fierbinte patriotism în inimile celor tineri.

A trăit drama Dictatului de la Viena din 1940, ca ofițer superior în Statul Major al Corpului 7 Armata din Sibiu, având funcția de șef Birou 2 organizare-mobilizare. A participat la dramaticile înțeleștări din Crimeia în fruntea Vânătorilor de Munte dați în sprijinul comandamentului german, căzând în captivitate alături de nemți. Se înapoiază din prizonierat cu ultimul lot de prizonieri români și pleacă pe frontul de Vest.

După război i se încredințează diferite funcții pe care le-a onorat prin competență, muncă și demnitate. Decorat cu ordine și medalii și posesor a multor trofee câștigate la concursurile pe țară ale armatei. După instaurarea regimului comunist, în armata noastră s-au produs multe schimbări cu care generalul nu a fost de acord, de exemplu: trecerea în cadru disponibil a multor cadre valoroase ale armatei ce s-au înfruntat pe câmpurile de luptă pentru apărarea patriei, arestarea multor veterani de război de toate gradele și întemnițarea în închisorile comuniste, înțepind în armată a unor oameni fără nici o pregătire militară, fără școală, doar pe baza carnetului P.C.R. Ca urmare a acestor manifestări, organul superior politic al armatei l-a trecut în rezervă înainte de termen.

Demn de menționat este curajul și demnitatea de care a dat dovadă în ultimul moment! — auzind că în ziua de... ora 12, seșeste în unitate comisia de la București pentru schimbare, în aceeași zi, cu 2 ore mai înainte ordona ca întreaga unitate să fie adunată pe platou cu armamentul de pace și drapelul de luptă al unității. După primirea onorului și a raportului, spune militarii scopul adunării, se îndreaptă spre tricolor, îl sărută și pleacă din unitate.

În rezervă, în calitate de ostaș desăvârșit cu un crez mareț de patriotism, de dragoste de țară și de ostireală română duce o luptă asiduă pentru ca cei ce s-au jertfit pentru țară să fie onorați, să-și capete recunoștința binemeritată, timp de 25 de ani s-a înfruntat cu odiosul regim comunist, riscându-și libertatea și punându-și în pericol familia. Din 1964 și până în martie 1990, generalul, în calitate de mare luptător, a sprijinit pe toți veteranii sibieni. Într-o gândire sănătoasă românească, an de an, într-un program bine stabilit s-au făcut expuneri de către președinte și veterani de război, în școli, instituții și întreprinderi, prin articole în ziare, emisiuni la radio și televiziune, ale tradițiilor de luptă ale armatei române, scoțând în relief spiritul de jertfă și de sacrificiu al eroilor căzuți pe câmpul de luptă pentru apărarea hotarelor țării, și ființa națională a neamului românesc.

Zilele fierbinți din decembrie 1989, îl găsește pe general încărcat de ani mulți și grei, în modeste sa locuință cu telefonul în legătură directă cu veteranii de război îndemnându-i să se alăture demonstranților.

Generalul Berghia Ioan își merită pe deplin cinstea de a rămâne un mare și valoros ostaș în istoria Armatei române, de asemenea în memoria veteranilor de război sibieni, ca un adevărat părinte.

Schimbarea la Față

(Urmare din pag. 1)

schimbat la față, Hristoase Dumnezeule, și pe cât au cuprins ucenicii Tăi Slava Ta, au înțeles că, dacă Te vor vedea răstignit, să cunoască Patima Ta cea de bunăvoie și lumii să propovăduiască, că Tu ești cu adevărat raza Tatălui.”

Hristos dorește să-i întărească pe ucenicii Săi înaintea patimilor Sale, și cu toate acestea ei, oameni fiind, rămân înfricoșați și timorați și deși Petru a fost martor al Schimbării Lui la față, atunci, în timpul prinderii Mântuitorului, s-a lepădat cu jurământ de trei ori în fața unei slujnice, zicând: „nu-l cunosc pe omul acesta” (Matei 26, 74).

Schimbarea la față a Domnului este un praznic al luminii celei necreate, ce se leagă de praznicul Învierii din morți al lui Hristos, sărbătoarea luminii prin excelență.

Pentru fiecare dintre noi Taborul este un pisc duhovnicesc, spre care trebuie să tindem în toată viața noastră, străduindu-ne să urcăm pe treptele virtuților spre întâlnirea cu Hristos cel plin de slavă, pentru a ne asemăna Lui în har.

Prin asceză, rugăciune fierbinte, prin faceri de bine, milostenii și prin dobândirea virtuților putem să ne schimbăm și noi la față și să devenim oameni noi, creștini adevărați dăruți total lui Hristos și oamenilor, putând spune și noi cu adevărat că „am văzut slava Lui” (Ioan 1, 4).

Să-l ascultăm pe Hristos, întru care s-au plinit toate și care este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea lumii și făcând așa vom fi „Vii și luminați” și vom avea din belșug „lumina vieții” (Ioan 8, 12).

Praznicul Schimbării la Față a Mântuitorului, sărbătoare a luminii celei necreate, pregustare a prefacerii noastre duhovnicești la cea de a doua venire a Sa și a bucuriei celei veșnice în Împărăția lui Dumnezeu ne amintește încă o dată cuvântul Mântuitorului adresat nouă „Cât timp aveți lumina, credeți în lumină, ca să fiți fii ai luminii” (Ioan 12, 36).

Așa să facem și bine ne va fi nouă și acum și în veci. AMIN!

Trei orașe și-l pot revendica pe marele îndrumător și animator al vieții artistice - muzicale din Transilvania de altădată: Brașovul, Sibiu și Clujul. Este brașovean prin naștere și o perioadă îndelungată de activitate profesorală și dirijorală, sibian prin cei 18 ani petrecuți la noi și clujean prin ultimii șase ani de muncă, în calitate de prim director al Conservatorului, dar și prin faptul că acolo își dărnice somnul de veci.

Ilustrat fiu al Brașovului s-a născut la 23 septembrie / 10 octombrie 1847, în familia negustorului Nicolae Dima și a soției sale Zoe, născută Voinescu, descendentă dintr-o familie de aromâni. După terminarea școlii primare din Brașov-Șchei, se pare că a fost înscris la noul gimnaziu românesc din Brașov, deschis în 1850, pentru că într-o scurtă „autobiografie”, publicată mai târziu (ziarul „Societatea de mâine” din Cluj, 21 iunie 1925), scria că la 14 ani a fost dus la Viena, unde și-a continuat studiile gimnaziale, cu așa-numitele „clase reale”. După absolvirea acestora, s-a înscris la Școala politehnică din Karlsruhe. Paralel cu aceste studii, a luat lecții de canto de la profesorul Heinrich Giehne, directorul „capelei de muzică” de la curtea princiară din Baden. „După 3-4 ani de studii la Karlsruhe”, după cum mărturisea el însuși, s-a reîntors la Viena, unde și-a continuat studiile muzicale cu profesorul de canto Otto Uffmann, apoi a plecat la Graz, unde a luat lecții de armonie și contrapunct cu profesorul Ferdinand Thierot. În continuare, „am acceptat un angajament la opera din Klagenfurt”, în sudul Austriei de azi; un timp, mărturisea el, a cântat și la opera din Zürich.

Cu o astfel de pregătire, la 27 de ani, deci în 1874, se reîntorcea în Brașovul natal, deși i se deschideau frumoase perspective pentru o carieră muzicală strălucită în lumea austriacă. În toamna anului 1874 a fost numit profesor de Muzică la Gimnaziul din Brașov, lucru extrem de greu pentru el, din moment ce nu avea „premergători”, a căror muncă să o continue sau din opera căroră să se inspire. Și totuși, în câțiva ani a reușit să revigoreze viața muzicală românească din Brașov. După numai un an, deci în 1875, este chemat să conducă „Reuniunea română de Gimnastică și Cântări din Brașov”, existentă cu un cor bărbătesc din 1863 și cu unul mixt din 1868, organizată după modelul oferit de sașii brașoveni. Scopul Reuniunii era precizat chiar în statutul ei, acela „de a lăți și a dezvolta gustul publicului român pentru arta cea mai sublimă: muzica națională”, dar și acela de a prezenta „mai cu seamă cânturi originale naționale îmbrăcate în costumul armonice al muzicii occidentale”. În această perioadă de avânt tineresc, când era „pus în situația de a fi desțelenitorul ogorului muzical românesc din Ardeal”, Gheorghe Dima nu numai că și-a îndrumat elevii în arta muzicală și a dirijat corul Reuniunii amintite, dar a armonizat și câteva piese corale pe melodii ale compozitorilor Mezzetti și Ludovic Wiest, cu tematică românească (*Bălescu marind*, *Hora Severinului* sau *Hora*, compoziție proprie pentru cor mixt, după un text de Vasile Alecsandri).

În 1875 se căsătorește cu Maria Florian, fiică de negustor din Brașov. Din nefericire, va urma o mare tragedie a vieții lui, căci în curând i-a murit soția și cei doi copii, un băiat și o fetiță, în doar câteva luni. Unul din marii săi biografi, Horia Stanca, aseamăna tragedia vieții lui cu cea a lui Verdi, care în tinerețe și-a pierdut, în decurs de o lună, soția Margherita Barezi și cei doi copii.

Doborât de durere în urma acestei mari încercări, în ianuarie 1879, Dima părăsea Brașovul suferințelor lui, îndreptându-se spre Lipsca (Leipzig), pentru a-și desăvârși studiile muzicale, mai ales pentru compoziție. Acum a alcătuit mai multe lieduri, pe baza cărora, la 28 iunie 1880, a obținut diploma Conservatorului din Leipzig.

Revine la Brașov, unde își reia munca la catedra avută, precum și conducerea corului „Reuniunii de gimnastică și cântări”. În curând, dă câteva concerte în diferite orașe din Ardeal, apoi la București, „animând până la delir pe auditorii de aci, în primul lor contact cu muzica din Ardeal”.

La 1 mai 1881, Gheorghe Dima a fost chemat la Sibiu, ca să ocupe postul de director muzical la „Reuniunea română de Muzică” de aici; între anii 1889 și 1898 va deveni președintele Reuniunii. Tot în 1881 a fost numit dirijor al corului fostei catedrale mitropolitane de aici („biserica grecească”). La 1 septembrie 1883, mitropolitul Miron Romanul și Consiliul Arhiepiscopesc din Sibiu, au decis să creeze o catedră de Muzică vocală și instrumentală la Institutul teologic - pedagogic sibian, care să fie încredințată tot lui Gheorghe Dima. În forma acesta, a pregătit, până în 1899, mai multe generații de preoți și învățători cu frumoase cunoștințe muzicale și care, la rândul lor, vor forma coruri bisericești și populare în diferite parohii din Transilvania. A fost profesorul unor teologi care, mai târziu, vor deveni nume cunoscute

Cărturari sibieni de altădată

Gheorghe Dima - profesor, dirijor și compozitor

— La 75 de ani de la moarte —

în Biserica și cultura românească, cum au fost: patriarhul Miron Cristea, episcopii Iustinian Teculescu, Ioan Stroia, Lucian Triteanu, Vasile Stan, criticul literar Ilarie Chen-di și alții. Gheorghe Dima a reușit să dea un nou impuls vieții artistice românești din Sibiu, cu răsfrângeri și în viața lor națională. Prestigiul de care se bucura acum rezultă din faptul că în 1887, i s-a încredințat conducerea corului „Reuniunii de cântări” a sașilor sibieni.

În perioada „sibiană” a activității lui Gheorghe Dima începe să armonizeze o serie de piese muzicale culese din popor, dar și o seamă de cântece vechi românești. Între armonizările corale „poporale”, reținem: *Hei leliță din cel sat, Cucuruz cu frunza-n sus, Fântână cu trei izvoare, Cucule cu penă sură, O, ce veste minunată, La nunta ce s-a-n-tâmplat*, iar între armonizările corale de cântece „vechi românești”: *Sărmană frunză, Rămâi sănătoasă, În zadar alerg pământul și altele*.

După ce a întemeiat la Sibiu o orchestră, Gheorghe Dima compune două mari lucrări pentru cor, solo și orchestră: *Muma lui Ștefan cel Mare*, pe textul cunoscutei balade a lui Dimitrie Bolintineanu și *Hora*, pe textul lui Vasile Alecsandri.

Tot acum compune și o serie de lieduri, pentru voce și pian, cu texte din clasicii noștri, mai cu seamă din Eminescu: *Și dacă ramuri bat în geam, De ce nu-mi vii, Dorință, Sămoroase păsărele*. Tot pentru voce și pian a pus în circulație cântecele populare *Mugur, mugurel, Mândrulițo de demult* și altele.

În sfârșit, notăm că tot în perioada „sibiană” a vieții lui, Gheorghe Dima începe o adevărată acțiune de „reformare” a cântărilor noastre bisericești. Ca și contemporanul său de la Iași, Gavril Musicescu (1847-1903), a compus și o serie de piese de muzică corală bisericească: *Liturghia în La, Liturgia în Sol*, (pentru cor mixt și bărbătesc, considerată „unică în felul ei în toată literatura muzicală românească”), *Liturghia pe patru voci*, motetul „*Fericiți sunt cei goniti*”, singura lucrare de acest gen în literatura corală românească, numeroase irmoase ale praznicelor împărătești, considerate „cele mai personale opere ale sale” bisericești, *tropare, prcesne, cântări funebre, colinde* și alte armonizări de melodii bisericești. Dintre ele, cele mai cunoscute sunt: *Paharul mântuirii, Cinei Tale celei de Taină, Gustați și vedeți, Cu Trupul lui Hristos vă cuminecați, Cămara Ta Mântuitoare, Fecioara astăzi, De tine se bucură, De frumusețea fecioarei tale, O, ce veste minunată, Marea vieții, stările* din Vinerea Patimilor, cântările Cununii, ale înmormântării (*Plâng și mă tânguiesc, Cu adevărat deșertăciune sunt toate, Cea ce cu adâncul înțelepciunii, Marea vieții*). Ana Voileanu Nicoră consideră aceste coruri funebre drept cel mai reușit requiem al literaturii muzicale românești.

Tot în perioada sibiană a dat o serie de concerte cu corul mixt al Reuniunii de Muzică în diferite orașe ale Ardealului, cel mai important fiind însă al doilea concert de la București, la Ateneul român, în 1895. Ziarele din Capitală au comentat cu multă satisfacție acest concert dat de corul sibienilor, condus de Gheorghe Dima.

Spre sfârșitul activității sale la Sibiu, Gheorghe Dima s-a recăsătorit cu Maria Bologa, fiica cunoscutului „consilier aulic”, om de cultură, vicepreședinte și președinte al Astrei, Iacob Bologa, care a făcut studii la același Conservator din Lipsca în care studiasă și Dima. Mai târziu, va deveni și ea profesoară de pian la Conservatorul din Cluj și va traduce pentru Opera română de acolo libreturile unor opere (Fidelio, Regina din Saba și altele). La 1 septembrie 1899, Gheorghe Dima părăsea pentru totdeauna Sibiu, reîntorcându-se la catedră și corurile brașovene pe care le avusese până la venirea în Sibiu. Înlocuia pe tânărul profesor și compozitor Timotei Popovici, care îi prelua catedra și corurile din Sibiu. Lăsa în urma sa cele mai frumoase amintiri, nu numai în sufletele sibienilor iubitori de muzică, dar mai cu seamă în sufletele sutelor de preoți și învățători pe care îi pregătise să ducă în lumea satelor ardeleni dragostea pentru frumos și pentru cântecul românesc.

Reîntors la Gimnaziul „Andrei Șaguna” și la Școala comercială, ca profesor de Muzică, dar și ca „director muzical” la „Reuniunea de gimnastică și cântări”, ca dirijor al corului bisericii „Sfântul Nicolae” din Șchei, după o bogată experiență acumulată la Sibiu timp de 18 ani, Gheorghe Dima își va relua cu și mai multă vigoare activitatea corală și compozițională. Organiza aproape în fiecare an concerte cu cele două coruri pe care le conducea, dar și cu ale celor două școli la care activa fie în Brașov, fie în alte orașe ale

Transilvaniei și chiar în vechea Românie. De pildă, în 1904 a dat un concert la Sinaia, cu un ansamblu de 60 de coriști și 40 de orchestranți, iar în 1906, cu prilejul Expoziției jubiliare de la București (la 40 de ani de domnie ai regelui Carol și 1800 de ani de la colonizarea Daciei de împăratul Traian) a dat două concerte la București, unul la Ateneu, altul la Teatrul Național, toate primite cu mare însuflețire și apreciate elogios de cronicile muzicale de atunci. Notăm tot aici că în 1903, după moartea lui Gavril Musicescu, i s-a oferit postul de director și de profesor la Conservatorul din Iași, cinste pe care a refuzat-o, preferând să-și continue „apostolatul muzical” aici, în Ardeal, unde era atâta nevoie de el.

Și-a continuat și activitatea componistică, mai cu seamă cu piese patriotice: *Haideti frați cu arma-n mână, Soldații, Cântec ostășesc*, dar și cu cântece pentru copii: *Călărețul, Murgulețul, Copilul și floarea, Cântecul melcilor, Cântecul iezilor, Îngerul*, un număr de lieduri, câteva balade, după Vasile Alecsandri (*Groza, Ștefan Vodă și codrul*) sau Eminescu (*Peste vărfuri*, și din nou *De ce nu-mi vii, Sămoroase păsărele* (s.a.)), o cantată, pe un text de Andrei Băresanu, pentru solo tenor, cor mixt și orchestră, o *Rugăciune* pentru cor mixt și orchestră.

Pentru corul Bisericii „Sfântul Nicolae” din Șchei compune o *Liturghie în La*, cu alte caracteristici decât Liturgia în Sol scrisă la Sibiu, dar și o serie de alte coruri bisericești mixte sau bărbătești.

Din cele peste 250 de piese muzicale lucrate de Dima, majoritatea au văzut lumina tiparului în timpul vieții: 4 caiete cu lieduri tipărite la Leipzig (1889), altele la București, iar în 1906 au apărut la Viena peste o sută de bucăți, cu fonduri oferite de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii din București; câteva piese i s-au tipărit postum, în 1930.

În mijlocul atâtor succese și bucurii, apar însă și norii negri ai primului război mondial. În august 1916, a avut loc scurtă intrare a trupelor românești în Brașov, Sibiu și șatele din jur, salutate cu mare însuflețire de întreaga suflare românească. Dar în curând a urmat și tragedia retragerii acestor trupe și ocuparea celei mai mari părți din Vechea Românie de trupele inamice. În această situație dramatică, Gheorghe Dima s-a refugiat la București, dar de acolo n-a mai putut pleca în Moldova, din lipsa mijloacelor materiale, încât a fost nevoit să rămână sub ocupație germană. Dar să-l lăsăm pe însuși Gheorghe Dima să-și înfățișeze suferințele: „Aci (în București, - n.n.), am fost pus sub supraveghere de către ofițerii nemți. M-au arestat și m-au dus la Brașov direct în temniță, unde am stat închis trei luni. De aci m-au mutat în închisoarea din Tg. Mureș, unde am mai stat închis alte trei luni. Pe urmă, la închisoarea din Cluj, strada Doro-banților (închisoarea „Fellegrar” - n.n.), unde m-au ținut aproape un an. Ce grozave zile au fost acestea! Dar nu voi să-mi împrăpătez aceste triste amintiri! Singura mea mângâiere de atunci a fost că m-au lăsat să scriu. Și așa, în temniță, am scris o mulțime de cântări bisericești și o mulțime altele lumenești”. În aceleași note biografice, Dima își exprima reunoștința față de un inginer Friedl, se pare sas sau șvab, mai târziu director de fabrică în Timișoara, care pe atunci era directorul închisorii din Cluj. A compus în închisoare 42 de bucăți corale, între care se disting mai multe prcesne și cântări funebre.

După 18 luni de detenție, Gheorghe Dima se reîntorcea în Brașov, cu mândria că a su-

ferit și el pentru neamul său, ca atâția alți români, fie intelectuali, fie țărani. A trăit și el, ca toți românii, de altfel, bucuria adusă de marea sărbătoare a sufletului românesc de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918. În toamna anului 1919, deși era acum în vârstă de 72 de ani, este chemat de Consiliul Dirigent din Sibiu, la o nouă muncă, de data aceasta în Clujul devenit centru universitar românesc.

În toamna aceluși an, trei mari oameni de cultură și artă au fost chemați să preia conducerea și îndrumarea vieții artistice românești din Cluj: ieșeanul Dimitrie Popovici Bayreuth (1860 - 1929), prieten de o viață cu Dima, cunoscut bariton, fost director al Conservatorului din București, care va fi numit director al Operei române din Cluj; Zaharia Bărsan (1879 - 1948), poet, prozator și actor, numit director al Teatrului Național din Cluj, iar Gheorghe Dima director al „Conservatorului de muzică și artă dramatică” și profesor de Ansamblu coral. Ultimii șase ani de viață i-a consacrat organizării și bunei îndrumări a acestei instituții de cultură și artă românească. Cu puțin timp înainte, la 7 iunie 1919, a fost ales membru de onoare al Academiei Române; în aceeași ședință au fost aleși, tot ca membri de onoare, mitropolitul Vladimir Repta al Bucovinei, episcopii Iacov Antonovici al Dunării de Jos și Miron Cristea al Caransebeșului, episcopul luteran Friederich Teusch din Sibiu și cunoscuții oameni politici Vasile Goldiș, Valeriu Braniște și Iuliu Maniu, precum și câțiva străini, cu bune sentimente față de români: lingvistul german Hayman Tiktin, abatele ceh Metodie Zavoral, mai târziu episcop, filologul ceh Jan Urban Jarnik, geograful francez Emmanuel de Martonne și alții.

Gheorghe Dima a trecut la cele veșnice la 4 iunie 1925, fiind înmormântat în cimitirul orașului Cluj. Soția sa Maria îl va urma la 22 februarie 1934. Au avut șase copii, dar nenorocirile l-au însoțit pe Gheorghe Dima și în cea de a doua căsătorie. Primul fiu, Ionel, a murit pe când era student la Politehnică, iar în 1920 a urmat un alt fiu, Gheorghe. O singură fiică a lor a avut descendenți, care trăiesc azi în Arad.

Gheorghe Dima rămâne pentru posteritate ca un strălucit compozitor și dirijor, ca un bun îndrumător al atâtor generații de elevi și apoi de studenți, ca un însuflețit patriot. Unul din biografi săi, Horia Stanca, consideră că el reprezintă „piatra de temelie a vieții noastre muzicale moderne”. Iar Ana Voileanu Nicoră (fiica consilierului Matei Voileanu, care avusese un rol însemnat în cadrul „Reuniunii române de Muzică” din Sibiu), care i-a consacrat o amplă monografie, îl prezintă succint în aceste cuvinte: „Gheorghe Dima a adus în patrimoniul muzicii românești aproape toate formele muzicale vocale experimentate de evoluția muzicii europene în cursul câtorva veacuri: misa, requiemul, motetul, balada corală, piesa corală de concert, cantata, imnul festiv, fuga corală, corul acompaniat de orchestră, cântecul pentru copii. Se mai adaugă acestor creații originale, bogata colecție de armonizări corale și solistice ale cântecului popular, ale cântecului vechi românesc, ale melodiilor vechi bisericești, în sfârșit, ale melodiilor patriotice”. Prin toată această bogată activitate, el a devenit „exponentul cel mai reprezentativ al școlii naționale românești din generația fondatorilor muzicii culte, având un rol, într-o măsură asemănătoare, cu al contemporanilor săi Antonin Dvorak pentru școala națională cehă, Edward Grieg pentru cea norvegiană și Piotr Ceaikovski pentru cea rusă”. (Ana Voileanu Nicoră, *Gheorghe Dima*, București, 1957, p. 172-174).

Pr. Prof. Dr. MIRCEA PĂCURARIU

Două noi obiective muzeale în Complexul muzeal al bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului

Bogatul tezaur patrimonial din Șcheii Brașovului a îngăduit realizarea altor două obiective muzeale: „Șcheii Brașovului în pictura lui Ștefan Mironescu” și „Cartea veche grecească la Brașov”.

Cel dintâi obiectiv, realizat în trei camere ale complexului, survine ca o restituire, întrucât la 28 septembrie 1980, în baza donației pictorului (pe atunci în viață) s-a realizat o asemenea expoziție într-un alt spațiu, care între timp primise destinația de locuință privată.

Valorosul pictor brașovean se naște la Iași la 24

septembrie 1904, unde urmează cursurile Institutului de Belle-Arte, având între mentori pe pictorii Cosmovici și Octavian Anghelulă. Din 1924 se stabilește la București la institutul cu același nume, având între valoroșii sfinți pe Constantin Artachino și Camil Ressu și coleg pe Alexandru Ciucurencu. Cu această zestre universitară se stabilește la Brașov, mai întâi la liceul Andrei Băresanu în 1936 și definitiv la Colegiul Andrei Șaguna în 1944. Până la moarte (17 mai 1985), dedică talentul său creator Brașovului, imortalizând în tuș, peniță,

pastel, acuarelă și uleiuri peisaje, clădiri și oameni ai locului, lăsând moștenire peste 300 de lucrări, care s-au bucurat de mare apreciere din partea literaturii de specialitate.

Gestul pictorului de a dona Muzeului bisericii Sf. Nicolae 54 din cele mai valoroase lucrări ale sale onorează. Aceste lucrări, pe lângă valoarea lor artistică, rămân ca o mare valoare documentară, căci multe din străzile, clădirile și peisajele redată s-au modificat prin trecerea timpului.

(Continuare în pag. a 7-a)

Prof. dr. VASILE OLTEAN

(Urmare din pag. 1)

talent vănos. Relațiile dintre ei n-au rămas ca simple raporturi oficiale și reci, dintre revizorul școlar și învățător. Ei s-au apropiat unul de celălalt, prin concepțiile lor comune care au consolidat primele impresii, precum și prietenia lor. Învățătorul povestea îi va fi spus revizorului snoave, pline de duh și înțelepciune, iar revizorul - apreciindu-l - l-a îndemnat să le aștearnă pe hârtie, spre a le citi apoi la Junimea. De acum venea Creangă cu îndrăzneală la cancelaria revizorului, spre a mai schimba o vorbă. Eminescu îi cunoștea și bătaia de deget în ușa și glasul gros cu care Creangă îl desmierda, zicând: „Acasă-i Măria-sa Stăpânul?” Într-una din convorbirile avute, Creangă i-a povestit lui „Bădie Mihai”, „Soacra cu trei nurori” și „Capra cu trei iezi”, așternute pe hârtie pentru manualul său, precum și altele. „Scrie tot ce ai spus, că e minunat de bine - i-a zis Eminescu - să citim la Junimea... să vadă cei de acolo adevărata literatură”.²

Dacă apariția dintru început a lui Creangă la Junimea a stârnit anticipația celor mai mulți, displăcându-le poveștile, în schimb, „Soacra cu trei nurori” a fost ascultată cu interes, nefiind de soiul celor citite până atunci la Junimea. Dulceața limbajului i-a dat acestei povești tot farmecul. Povestea „Capra cu trei iezi” a fost citită la Junimea de Eminescu, lectorul oficial. El a citit-o rar, cu vocea lui cantabilă. În cadrul discuțiilor purtate, junimiștii nu s-au pronunțat dacă povestea este bună sau rea. Aceasta i-a spus-o numai bădița Mihai, dar nu la Junimea, ci acasă în bojdeucă. Eminescu era convins, că fiecare dintre poveștile lui Creangă își are tălcul ei. „Soacra cu trei nurori” a apărut în C.L., în octombrie 1875, iar „Capra cu trei iezi” cu două luni mai târziu.

La îndemnul lui Eminescu, Creangă, institutorul din Păcurari, a început a-și descărca mereu carul cu povești, care se părea că au căutare. În 1876, i-a fost publicată în C.L. povestea „Punga cu doi bani”. Primul ei cititor a fost tot Eminescu. Această poveste aducea ceva nou, față de ceea ce scrisese Creangă până atunci.

Creangă nu mergea cu regularitate la ședințele Junimii. Lui îi plăceau poeziile lui Eminescu, iar poetul ducea rar poezii la Junimea. Mai adesea le citea în bojdeucă, după care Eminescu și Creangă discutau ore în șir. Creangă scria mereu și-i citea lui Eminescu, așteptând apoi să-l corecteze. La rândul-i, Eminescu îi spunea cu convingere: „Lasă, Creangă, că ai să citești la Junimea. Tu n-ai nevoie să fii corectat de nimeni!”³ Confirmarea dată de Eminescu îi întărea conștiința lui Creangă, că ceea ce scrie e lucru bun. Ca urmare, nu se mai temea de critica ironizantă ce i-ar fi putut să i-o aducă boierii. Se ducea deci cu încredere la Junimea, bine dispus și pornit pe glume.

Creangă a discutat cu Eminescu și asupra nuvelei „Moș Nichifor Coțcariu”, fără a se fi schimbat ceva din ea. A primit încurajarea de a o tipări, ceea ce s-a realizat în 1877.

Creangă a dispregiat Junimea. Numai Eminescu i-a fost solidar în vederi și prieten adevărat. În prietenia dintre Creangă și Eminescu, junimiștii au văzut un mod al acestora de a riposta față de aristocratica societate. După ședințe, junimiștii se duceau la cafenele și restaurante luxoase. Eminescu și Creangă erau de asemeni invitați, dar aproape totdeauna refuzau.

Creangă și Eminescu, ambii moldoveni, cu elemente comune sufletești, cu o voluptate a privilegiilor rurale, înțelegându-se din priviri,⁴ cutreierau împreună împrejurimile Iașilor. Nu arareori, după drumeții de câteva zile, se reîntorceau în bojdeuca din mahalaua Țicăului, unde - în uitare de sine - discuta, până cădeau frânți de oboseală. Creangă se minuna de spusele lui Eminescu despre Budapesta, Viena și Berlin. Discutau lucruri despre țara noastră, probleme ale meșteșugului literar, despre Junimea și C.L., despre Maiorescu, împreună având păreri comune.

Eminescu i-a dat lui Creangă conștiința de scriitor, căci - după afirmația unui anonim - „Creangă a fost descoperit de Eminescu”.⁵ Până la întâlnirea și împrietenirea dintre ei, Creangă a publicat doar mici bucăți literare în manuale școlare, versuri plate și naive. Micii școlari i-au fost primii cititori ai unor lucrări pe care nici nu bănuise, că le va scrie vreodată. Eminescu l-a îndemnat pe Creangă să scrie povești și apoi amintiri. La amândoi a crescut disprețul față de creațiile literare junimiste.

În 1876, Eminescu și-a pierdut postul de revizor școlar. Creangă l-a cules de pe drumuri și l-a dus în bojdeuca Țicăului, care - vorba ceea - palat nu era! După spusele lui Creangă, redate de Cezar Petrescu, „Tînca a pregătit o oală cu sarmale înfricoșate și un cup-tor de plăcinte cu poalele-n brâu, ca la Humuleștii mei și la Ipoteștii matala”. Creangă i-a oferit lui „bădița Mihai” camera cea mai arătoasă. Cu greu a fost angajat apoi Emi-

Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă

nescu în funcția de redactor-administrativ și corector la gazeta „Curierul de Iași”, publicație numită de poet „foaia vitelor de pripas” (adică găsite în holde și pe drumuri).⁶

Prietenia dintre Creangă și Eminescu a fost rodnică în creații ale amândurora. Creangă i-a citit lui Eminescu „Povestea lui Stan Pățitul”, despre care Eminescu i-a spus că are asemănare cu Faust al lui Goethe la care Creangă a rămas ca împietrit. În poveste sunt evidențiate credințele poporului nostru, iertător. După trei ani de slujire la Ipate, dracul Chirică nu cere sufletul stăpânului său; se mulțumește cu sufletul babei vrăjitoare și lasă în plata Domnului pe Ipate și pe nevasta lui.

În bojdeucă și în plimbările lor, Eminescu și Creangă au discutat și despre intrarea țării în războiul ruso-turc, ca o cheazăie a obținerii independenței naționale. Evocând trecutul, spre a sugera prezentul, Eminescu a început să scrie drama istorică „Alexandru Lăpușneanu”, primul cititor al ei fiind Creangă, care i-a exprimat cuvinte de admirație. Această dramă a rămas neterminată, ca și povestea lui Creangă, „Făt-Frumos, fiul iepii”, scrisă în timp ce Eminescu era găzduit în bojdeucă. Povestea aceasta are asemănare cu „Călin Nebunul” al lui Eminescu. Bojdeuca a fost locul adecvat pentru un continuu schimb de experiență al celor doi prieteni, scriitori. Acolo s-au scris sau măcar s-au plasmuit capodopere ale literaturii. Cei doi prieteni și-au împrumutat expresii populare, motive și teme literare. Mai însemnată însă decât aceste împrumuturi reciproce, a fost înrăurirea lui Eminescu la prelucrarea basmului folclorist, vădită în „Povestea lui Harap Alb”, care atinge suprema formă de prelucrare creatoare a modelului folcloric. Acești doi prieteni au colaborat în mod creator, ambii fiind mănăși de dorința fierbinte de a-și pune talentul și priceperea în slujba poporului. Aceasta a contribuit în considerabilă măsură la temelierea prieteniei pe veci a sufletului lui Eminescu cu sufletul lui Creangă.

Vestea plecării lui Eminescu de la Iași la București, ca redactor la ziarul „Timpul”, l-a posomorât pe Creangă. Ambii sperau ca plecarea să întârzie cât mai mult; Eminescu nu avea bani de tren. S-au găsit însă banii necesari și Eminescu plecă. În acea zi Creangă a simțit că ceva s-a rupt din însăși ființa sa. Peste doar câteva zile, avu Creangă satisfacția să citească în „Timpul” primele articole ale lui Eminescu.

Fiul povestitorului, elev la școala militară, a căutat să profite de prietenia dintre Eminescu și tatăl său. În 25 decembrie 1878, poetul îi cerea lui Creangă să treacă peste cauzele deosebite ce le-ar avea față de propriul său fiu.

Prins în mari cumpene, Creangă simțea nevoia de a-i scrie lui Eminescu. Cu plăcută aducere aminte i-a scris despre nopțile albe, în care au hoinărit „fără pic de gânduri rele”, contemplând „cerul plin de minunății”, Eminescu povestindu-i „atâtea lucruri frumoase... frumoase”. Cu nesău citea Creangă scrisorile primite de la Eminescu și grabnic se apuca să-i răspundă. Iată începutul unei scrisori trimise de Creangă: „Bădie Mihai, Slavă Domnului c-am primit scrisori de la tine. Eu te credeam mort și mă luam de dor cu amintirile...”⁷

Când se gândea la cercul de prieteni din Iași, Eminescu se oprea mai întâi la Creangă. În 1880, neparticipând la banchetul anual al Junimii, Eminescu a trimis următoarea telegramă: „Rog pe părintele Creangă, / ca să sune din talangă, / din talanga cea de boi, / ca să auzim și noi. / Doresc să petreceti bine, / să nu mă uitați pe mine. / Eminescu”⁸.

La început de septembrie 1880, Creangă era la București, ca membru în Consiliul permanent al Instrucțiunii. Câteva seri, odaia în care era găzduit, a devenit cenacul improvizat, alcătuit din Eminescu, Creangă și Slavici. Versurile minunate, din Scrisoarea a III-a, despre Mircea cel Bătrân, citite de Eminescu, l-au înflăcărat pe Creangă. După două zile, în casa lui Titu Maiorescu, Creangă citea la Junimea bucureșteană, „Amintiri din copilărie”. I-a parte, care a apărut în C.L. la 1 ianuarie 1881. Ca urmare a discuțiilor purtate între Creangă și Eminescu, prozatorul s-a decis să înfățișeze mai atent caracterul lui Nică, fapt împlinit în partea a II-a a Amintirilor.

În toamna anului 1881, Creangă era iarăși în București, la Consiliul permanent al Instrucțiunii. Aducea cu sine „Amintiri din copilărie”, partea a III-a, spre a fi citită la Junimea. Modul în care Creangă a scris despre Moș Ion Roată, l-a supărat pe Maiorescu. Și de această dată, Eminescu l-a sfătuit pe Creangă, spunându-i: „Tu scrie cum știi... Tu n-ai nevoie să te îndrepte alții”.⁹ De altfel, Maiorescu îi considera pe Eminescu și Creangă ca junimiști mai recalcitrați.

La 5 iunie 1883, Eminescu era la Iași, trimis de „Timpul”, în calitate de corespon-

dent, la festivitatea de dezvelire a statuii lui Ștefan cel Mare. Împreună cu Creangă au colindat câteva zile, Eminescu fiind găzduit în bojdeuca lui Creangă. Duioasă le-a fost despărțirea; în gară, Creangă și-a urmărit prietenul cu privirea, până s-a pierdut în depărtare. Peste trei săptămâni, ziarul „Timpul” aducea trista veste, că Eminescu a înnebunit. În bojdeucă, apucând jurnalul și cu un geamăt, Creangă s-a prăbușit pe pat.

În timp ce Eminescu zăcea într-un ospiciu din Viena, în zilele de 5 și 6 ianuarie 1884, Junimea își serba 20 de ani de la înființare. Bolnav fiind, Creangă a fost mai mult târât la banchet. Retras într-un colț, era dornic să afle știri despre Eminescu și curând a dispărut de la masă.

La banchetul solemn din 21 octombrie 1885, între junimiștii prezenți era și Eminescu. Creangă a toastat în cinstea lui Eminescu „cel mai mare poet al Românilor”. La rândul său, poetul a ridicat paharul pentru țărâna românească, „pe umerii căreia apasă toate greutățile neamului nostru”.¹⁰

În toamna anului 1886, Eminescu și-a pierdut iarăși mintea și prietenii lui buni l-au dus la ospiciul de la Mănăstirea Neamț. În aceeași toamnă, Creangă fiind în concediu de boală pe timp de șase luni, împreună cu prietenii din generația tânără, a alergat într-un suflet, să-și vadă fratele de suferință. Poetul l-a primit stingher pe prozator, vorbind mai mult din privire. Curcubeul ce s-a zărit atunci la răsărit, se credea că e vestitor de bine pentru amândoi. Atunci însă, ei s-au văzut pentru ultima dată.

În toamna anului 1887, vrând să-și revadă locurile copilăriei, Creangă se întorcea de la Neamț la Humulești și a poposit în casa părintelui Teofan Focșa. A luat apoi o carte de pe polița de la tavan și a deschis-o. Era la prohodul diaconilor, pe care l-a citit cu glas tare, printre lacrimi și suspine. Cu toate insistențele părintelui Gheorghe, unchiul său,

de a-l opri, nu a conștientizat până nu a terminat de citit tot prohodul. A spus apoi către părintele Gheorghe: „Ia, a fost, moșule, scrisă mi-l citesc eu singur”.¹¹ Dinspre Eminescu, Creangă era acum liniștit, știindu-l la Botoșani, sub ocrotirea iubitoarei și devotatei sale surori, Harieta.

În semn de deosebită prețuire a prieteniei legate de Eminescu, Creangă a păstrat cu sfințenie toată viața o carte dăruită de genialul poet, pe care a scris: „Dăruită mie de d-l Mihai Eminescu, eminentul scriitor și cel mai mare poet al Românilor, 1878”.¹² Biografia lui Eminescu și ai lui Creangă au reliefat afinitatea lor sufletească, prin care s-a statornicit prietenia lor nedespărțită din toate zilele vieții lor, și la bine și la greu.

La 15 iunie 1889, Parcele necrutătoare au curmat firul vieții zbuciumate a Luceafărului poeziei noastre. „Nu ducem la mormânt numai un om - spunea atunci August Trebniș Laurian - ci însăși o glorie națională”. Acest rod genial al țării a spintecat norii, spre a scruta și desprinde de dincolo de stele, noi forme pentru cugetarea românească.¹³

În ultimele ceasuri ale aceluiași an 1889, în ziua de 31 decembrie, autorul iubit al Poveștilor și Amintirilor fermecătoare a trecut dintre cei vii, spre a-și duce somnul, în cimitirul Eternității din Iași, unde și-a luat casă de veci. A rămas însă opera lui, în care se va oglindi mereu mai strălucitor chipul poporului român.

1 Kirileanu G. și Chendi II., în Prefața la „Opere complete” de Ion Creangă, București, 1906, p. 19.

2 Caraioan P., „I. Creangă”, București, 1955, p. 173-174.

3 Ibidem, p. 204.

4 Călinescu G., Viața lui Mihai Eminescu, București, 1966, p. 225-226.

5 Kirileanu și Chendi, op. cit., p. 23.

6 Caraioan P., op. cit., p. 215-216.

7 Ibidem, p. 251 și 253.

8 Botez C., în Introducere la „Opere complete” de I. Creangă, p. 10.

9 Caraioan P., op. cit., p. 297.

10 Ibidem, p. 314.

11 Ibidem, p. 323.

12 Botez, op. cit., p. 10.

13 Viața lui M. Eminescu, în: Clasicii, Poezii de M. Eminescu, ed. a III-a, București, 1946, p. 36.

Două doamne din istoria românilor

(Urmare din pag. a 3-a)

te din casa domnitoare a Serbiei, pentru ca să poată fi finalizată mănăstirea Argeș, împiedicându-și astfel soțul să impună noi biruri „de la cei mai tineri până la cei bătrâni”, arătând că nu este demn ca „nobila lucrare” să fie înălțată pe suferința și lacrimile văduvelor sărmene.

Este cunoscută și mila ei pentru cei aflați în nevoi. Se spune că doamna Despina organiza mese la care luau parte săracii, văduvele și neputincioșii, ceea ce l-a determinat pe Constantin Gane să afirme: „Erau oamenii pe atunci... mai aproape parcă, nu știu cum, dacă nu de Dumnezeu, în tot cazul de litera Evangheliei”. (Trecute vieți de doamne și domnițe, vol. I, Chișinău, 1991, p. 49).

Viața nu a cruțat-o însă, împovărându-i sufletul blajin cu suferințe de nesp. Doi fii, Ioan și Petru, o fiică Anghelina, i-au murit la o vârstă fragedă. Nea-goe, încă tânăr, s-a stins din viață după doar nouă ani de conviețuire cu această bună soție și duioasă mamă pentru copii lor. La scurt timp, murea la Constantinopol (acum Istanbul), un alt fiu, Teodosie. În aceste împrejurări, Despina doamna, împreună cu cele două fiice rămase în viață, Stana și Ruxandra, a părăsit pământul Țării Românești, pribegind multă vreme prin Ardeal, „dezbatându-se — scrie Nicolae Iorga — cu datornicii unui soț risipitor pentru lucrurile frumoase”. Doamna lui Neagu a poposit timp îndelungat la Sibiu „rememorând multe lacrimi, faptele războinice ale despoților sârbi, cele bisericesti ale lui Nea-goe, cele lumești ale frumoaselor

domnițe” (Constantin Gane, op. cit., p. 52). S-a reîntors în țară abia în 1541, dar mazălirea celui de-al treilea ginere, Radu Paisie, a determinat-o să ia din nou drumul Sibiului, „unde-i plăcuse totdeauna să petreacă”, potrivit afirmației lui Nicolae Iorga. În tot acest timp o grijă deosebită i-a purtat mitropolitul Anania al Ungrovlahiei (1544—1580).

Vrednica de pomenire doamnă Despina a trecut la cele veșnice la începutul anului 1554, după ce, cu câțiva timp în urmă, îmbrăcase veșmintele monahale primind numele de călugărie Platonida. Mitropolitul Anania a fost acela care i-a adus osemintele în Țara Românească, în anul 1556, așezându-le cu cinstea cuvenită în biserica mănăstirii Argeș, gropniță a familiei ctitorului, fapt consemnat în inscripția aflată pe mormântul ei.

Elina, soția lui Matei Basarab, domn al Țării Românești în perioada cuprinsă între 1632 și 1654, era fata postelnicului Radu Năsturel, originar din Fierăști și a Căleei Calomfirescu. Bunicul dinspre mamă a fost unul din cei mai viteji și renumiți ostași ai lui Mihai Viteazul. Traiul soților Elina și Matei Basarab a fost unul „de oameni înțelecți și a tot ce e românesc: el, patriot, luptător împotriva cotorpitorilor, ea, liniș-

tită culegătoare de datini, ocrotitoare a Bisericii, a literaturii și a artei” (Constantin Gane, op. cit., p. 189).

Purtând în suflet o credință statornică în Dumnezeu, doamna Elina a ridicat biserica din Herăști (Fierăști, azi în județul Giurgiu) și a refăcut mănăstirea Slătioarele din Ocnele Mari (județul Vâlcea). Chipul ei este zugrăvit, alături de cel al lui Matei Basarab, în bisericele din Muntele Athos, zidite sau refăcute cu ajutorul lor: Marea Lavră, Xenofon.

Iubitoare de cultură, doamna Elina a fost un colaborator prețios pentru fratele ei, Udriște Năsturel, pe care îl ajuta în activitatea cărturărească în limba slavonă. Din jertfa ei materială s-a tipărit, în 1649, „Triodul slavon”.

Singurul ei fiu, Matei, a murit prematur. Elina Basarab a rămas alături de soțul ei la cârma Țării Românești aproape întreaga perioadă a domniei acestuia. Foarte curajoasă, ea a condus țara în 1633, în timpul în care soțul ei plăcuse la Constantinopol pentru a fi confirmat domn, potrivit obiceiului vremii. Nicolae Iorga amintește, o scrisoare trimisă atunci de Elina în Ardeal, lui Gheorghe Rakoczi I, ceea ce dovedește că era și un bun diplomat. Elina doamna își doarme somnul de veci, alături de marele domn, la mănăstirea Arnota situată în Munții Vălcii, ctitoria lui Matei Basarab.

Este bine ca, din când în când, să ne aducem aminte de aceste femei virtuozite, de viața și faptele lor pilduitoare, nutriră speranța că există încă și vor mai exista astfel de ființe pe care istoria neamului și a Bisericii le va înscrie cu litere de aur în paginile ei.

Venirea lui Hristos a adus în lume Împărăția lui Dumnezeu. Și locul de unde se face cunoscută Împărăția lui Dumnezeu este Biserica. Aceasta menține veșnicia în interiorul istoriei și oferă istoriei perspectiva eternității. Biserica este Trupul lui Hristos, care amplifică spațiul și timpul, unindu-i pe toți oamenii într-o comuniune meta-temporală și transcendentă, care este totdeauna în Duhul Sfânt. În Biserica este salvat spațiul și lumea întreagă căci ce oferă Dumnezeu în lume, există în interiorul Bisericii și se comunică omului pentru mântuirea și reînnoirea lui.

Împărăția lui Dumnezeu nu este așteptată numai ca viitor, ci se face simțită și ca prezent. Și în Hristos

învierea și reînnoirea oamenilor nu este așteptată numai în viitor, ci se oferă deja în contemporaneitate: „Vine ceasul și acum este când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia”. (Ioan 5, 25). Ceasul care vine, dar și ceasul care este deja prezent, este ceasul prezenței lui Hristos. Hristos este același. Sfârșitul există în Adam cel nou, în Hristos. Cele așteptate se oferă deja în persoana Sa. Timpul venirii lui Hristos și al Bisericii Sale este timpul zilelor din urmă. Este timpul în care se face cunoscut în istorie Dumnezeu și Împărăția Sa. Este începutul vieții veșnice, care nu este întrerupt de către moarte.

Deja Schimbarea la Față și Învierea lui Hristos sunt

Biserica și timp

manifestări ale Împărăției lui Dumnezeu în interiorul lumii. Și timpul după venirea lui Hristos este un timp eshatologic. Descoperirea slavei lui Dumnezeu în Biserica la Pogorârea Duhului Sfânt, în ziua Cincizecimii, după cum și personalitățile aparute între sfinții Bisericii sunt lucrări eshatologice. Și experiențele acestor lucrări sunt experiențe ale manifestării eshatologice a lui Dumnezeu, pentru că s-au realizat în cadrul spațiului și al timpului, oriunde a continuat să existe degradarea morală și moartea, au avut caracteristica „acelor vremuri” (I Cor 13, 9). Astfel sfârșitul este în același timp prezent

și așteptat, trăit și așteptat. Caracterul eshatologic al Bisericii se descoperă mai ales în Taina Sfintei Euharistii. Celebrarea acestei Taine este centrul și principala experiență eshatologică a Bisericii. Este liturgia ei. Aceasta constituie celebrarea comuniunii care depășește dezbinarea spațiului și a timpului și face prezentă în lume Împărăția lui Dumnezeu. Participarea la dumnezeiasca Euharistie este comuniunea cu Hristos. Este participare la viața Sa veșnică. Este intrare în Împărăția Sa. Aceasta nu este prezentă în mod metaforic, ci se realizează cu adevărat și se o-

feră ca trăire membrilor Bisericii. Viața creștină are un caracter experimental. Și conținutul acestei experiențe este prezența Împărăției lui Dumnezeu. Pe aceasta o presupune, către aceasta se îndreaptă și din aceasta se hrănește și viața credincioșilor în interiorul Bisericii.

Participarea la Împărăția lui Dumnezeu se înfăptuiește depășind timpul. După cum și prezența Împărăției lui Dumnezeu în lume suferă de disensiunile timpului. Liturgia Bisericii, dumnezeiasca Euharistie, care este o arvună a Împărăției lui Dumnezeu, răstoarnă orice preocupare temporară. Este cina la care se oferă Hristos cu Trupul și Sângele Său, înainte de răstignirea Sa, și care continuă să se jertfească după Învierea Sa.

Biserica lui Hristos nu este o convenție sau o grupare în parte comunitară, ci comuniunea sobornicească (universală). Și este universală nu numai pentru că se întinde „peste toată lumea”, ci și „peste tot timpul”. Biserica exprimă în interiorul lumii veșnicia și îndrumă lumea spre aceasta. Legile Bisericii, observă Vasile cel Mare, călăuzesc mintea omului „din prezent spre viitor”. Astfel, continuă același ierarh, cu fiecare înțelegere și ridicare, credinciosul mărturisește în mod real „că prin păcat am căzut pe pământ și prin iubirea de oameni a Creatorului am fost ridicat în ceruri”.

Biserica nu se supune timpului, ci călăuzește din timp spre eternitate. Ca Trup al lui Hristos și comuniune dumnezeiască, Biserica introduce lumea în Împărăția lui Dumnezeu. Dar ca Trup al lui Hristos și comuniune a îndumnezeirii, Biserica dezvăluie în lume Împărăția lui Dumnezeu. Lumea și Împărăția lui Dumnezeu se unesc și se împletesc, făurind astfel timp-

pul eshatologic al prezenței Bisericii. Timpul istoriei devine „spațiu” integrat în veșnicie.

Timpul dobândește sens, pentru că se unește cu veșnicia, cu eternitatea. Devine istorie adevărată pentru că se unește cu eshatologicul. Istoria nu are sens fără un sfârșit. Și sfârșitul istoriei după venirea lui Hristos este în fiecare moment al ei. Astfel, sensul istoriei pentru Biserica se găsește în profunzimea nesfârșită a fiecărui moment al ei și nu în alternativele exterioare ale curgerii timpului. Lungimea timpului și a istoriei obține o valoare prin valorificarea profunzimii lor. Iar profunzimea timpului și a istoriei oferă singura în dreptăție esențială a lungimii lor.

Biserica nu detestă timpul, ci se face cunoscută în interiorul timpului. Nu-i pare rău pentru ceea ce trece, nici nu se neliniștește pentru ceea ce vine. Încheierea zilei care trece devine începutul zilei care vine. Fiecare Vecernie introduce în noua zi. În timp ce omul poate să se întristeze pentru ceea ce a pierdut sau să se bucure pentru ceea ce așteaptă, deși poate să se mâhnească pentru trecut și să se teamă pentru viitor, Biserica îl cheamă constant și cu calm în drumul încredințat în mâinile lui Dumnezeu. Acela Care este Domnul timpului și al istoriei, Pantocratorul.

Prof. Univ. GHEORGHIU I. MANTSARIDI²

1. Articol apărut în revista *Etimerios*, publicație a clerului Bisericii ortodoxe grecești, ianuarie 2000, p. 9—10.

2. Profesor de morală și sociologie creștină la Facultatea de Teologie a Universității Aristotel din Tesalonica. Traducere — student teolog Ștefan Toma, an IV TP.

(Urmare din pag. a 4-a)

atât pentru dobândirea hegemoniei politice, cât și pentru obținerea piețelor vestice, în speță a Siciliei, piețe asupra cărora Atena tindea să-și impună dominația.

Grecia era epuizată de conflicte și războaie de genul celui amintit, când pe scena politică zonală își face apariția Filip al II-lea, al Macedoniei. Ca și în majoritatea celorlalte cetăți, la Atena s-au format două partide, unul promacedonean, în frunte cu Isocrate, celălalt antimacedonean, al cărui conducător a fost Demostene.

Conflictul dintre Filip și atenieni se soluționează pe câmpul de luptă de la Cheronea, în Beotia (338 î.Hr.), unde regele macedonean iese învingător. Statele grecești, grupate în jurul Ateinei, înfrânte, au fost puse în situația să recunoască hegemonia macedoneană și să participe, un an mai târziu, la Congresul de la Corint. În cadrul acestuia s-au hotărât, în mare, două lucruri: instituirea păcii generale și constituirea unei alianțe (ofensive) împotriva perșilor. Conducerea alianței i-a revenit — cui altcuiva? — lui Filip, care începe o serie de pregătiri în vederea proiectatului război, a proiectatei cuceriri a Imperiului Persan. Nu și-a văzut visul cu ochii deoarece a fost asasinat în 336⁸. Astfel, istoria a pus uriașe sarcini pe umerii feciorului lui Filip, Alexandru cel Mare. Plutarh susține că, în copilărie, Alexandru nu era prea bucuros când afla de câte o nouă cucerire a tatălui său, spunând copiilor cu care se juca: *tata va cuceri totul înaintea mea, iar mie n-o să-mi rămână nici un prilej de a înfăptui o faptă mare și strălucită*. Adolescent fiind, Alexandru a fost pus în situația de a asista, cu toate că mama sa trăia, la o nouă căsătorie a tatălui său. În timpul banchetului nupțial — conform obiceiurilor lumii antice, participanții la banchet stăteau tolniți pe paturi în jurul unor mese de obicei rotunde, nu ședeau pe scaune, cum se întâmplă în zilele noastre — unul dintre generali lui Filip îi urează acestuia să aibă copii și, astfel, să nu lase regatul fără moștenitori. Furios, Alexandru a luat la întâmplare un vas de pe masă și l-a aruncat după general, exclamând: *dar eu ce sunt, bastard?* Filip a încercat să se dea jos din patul său și să se apropie

Din Macedonia spre Atena

de cel al adolescentului său fiu, pentru a-l pune la punct. Amețit de băutură, regele n-a mai ajuns la „destinație”, căzând între cele două paturi. Atunci, cu un nedisimulat dispreț, Alexandru ar fi exclamat: *priviți macedoneni cine vă promite că vă va trece din Europa în Asia, unul care nu-i în stare să treacă dintr-un pat în altul*.

Cuceririle lui Alexandru nu se încadrează în economia acestui articol, motiv pentru care nu le vom menționa. Este știut faptul că, la moartea sa a început o nouă perioadă în istorie, cea elenistică. Important, pentru istoria Macedoniei antice, este faptul că, în luptele pentru succesiune și putere dintre diadohi (urmasii lui Alexandru), corespunzătoare anilor 323—276 î.Hr., la conducerea regatului s-au succedat un șir de generali: Antipatros, Polyperchon, Kassandros, Pyrrhos, Lysimachos, Demetrios, Ptolemaios Keraunos, Sosthenes. Filip al III-lea, fratele vitreg al lui Alexandru cel Mare, deși debil mintal, a fost proclamat rege la moartea cuceritorului, în 323, împreună cu Alexandru al IV-lea, fiul minor al Roxanei — prințesa persană, soția lui Alexandru cel Mare. Căsătorit cu energica Euridice, Filip al III-lea n-a fost decât o simplă jucărie la începutul disputelor successoriale dintre diadohi, persoana sa constituind un atu important pentru tabăra legitimistă, interesată în menținerea unității marelui imperiu. În 317 este ucis de ambițioasa Olimpia, mama lui Alexandru cel Mare, care dorea, prin această crimă, prin acest regicid, să consolideze poziția nepotului ei Alexandru al IV-lea. Cu asasinarea urmașilor lui Alexandru Macedon, Filip al III-lea Arhidaios și Alexandru al IV-lea, s-a stins, în 310/309 î.Hr., dinastia Argeazilor.⁹

Antigonos al II-lea Gonatas (aprox. 319—239 î.Hr.), rege al Macedoniei elenistice (283—239 î.Hr.) după stingerea primei dinastii, era fiul lui Demetrios Poliorketes (dărâmatul de cetăți) și nepotul lui Antigonos I Monophthalmos. I-am amintit aici, atât pe Antigonos I Monophthalmos, cât și Demetrios Poliorketes pentru că ei sunt primii diadohi care adoptă titlul de rege (*basilus*), or, știut este că, peste secole, împărății bizantini

vor fi cunoscuți tot ca basilei, numai că termenul va avea oarecum alte conotații, aura religioasă, creștin-ortodoxă, nefiind deloc de neglijat.

Ajuns, în 287, guvernatorul posesiunilor din Grecia a tatălui său, Antigonos încearcă să apere aceste posesiuni de atacurile altor generali. Profitând de situație, la moartea tatălui său, el își atribuie titlul regal, în 283, dar nu este recunoscut suveran al Macedoniei decât în 276. Sobru, tenace, Antigonos — discipol al lui Zenon din Cition, ale cărei principii stoice a încercat să le aplice în viață — a reușit să consolideze statul macedonean, ruinat de războaiele civile dintre anii 320—275 și să-i restabilească hegemonia în Grecia.

Una dintre ultimile personalități ale Macedoniei independente — și ultimul dinast al dinastiei Antigonizilor — a fost Perseus (212—168/167 î.Hr.), rege între 179—168 î.Hr., cel amintit la începutul acestui articol. El era fiul lui Filip al V-lea, iar în vremea războiului cu Antiochos al III-lea, regele Syriei, și-a însoțit tatăl în campania împotriva Ligii Etoliene. Fratele său, Demetrios, trimis fiind ostăteac la Roma, a devenit extrem de popular în cercurile înalte. Ros de ambiție, Perseus l-a ucis, ocupând tronul Macedoniei în anul 179 î.Hr. În scurt timp, a început organizarea unei vaste coaliții antiromane, coaliție care îi includea pe illyrii conduși de Gentius, tracia sub conducerea lui Cotys, bastarnii și, posibil, geții. În același timp, a încurajat curente — și implicit, forțele — antiromane din Grecia și Siria, obținând, neutralitatea Pergamului. În anul 171 î.Hr., a izbucnit conflictul armat între Perseus și romani, cunoscut de istorici sub numele de al treilea război macedonean, în timpul căruia Lucius Aemilius Paullus l-a înfrânt pe regele macedonean la Pydna, învinsul fiind pus în situația de a se refugia în templul Dioscurilor din Samothrace. Capturat, a fost dus la Roma pentru a participa la triumf și a murit în închisoarea de la Alba Fucens¹⁰.

Spre această Macedonie încărcată de istorie — inițial periferică lumii grecești, devenită focarul declanșator al pătrunderii Europei în inima Imperiului Persan, și prin aceasta în inima Asiei, prin acțiunile

lui Alexandru Macedon —, s-au îndreptat Sf. Apostol Pavel și însoțitorii săi. Astfel, pornind cu corabia de la Troa, au mers drept la Samotracia, iar, a doua zi, la Neapoli (Fapte 16, 11), port al orașului Filipi (colonia romană — Fapte 16, 12), aflat la 12 km distanță de acesta, drum parcurs de grupul misionarilor, pe picloare, pe frumoasa via Egnatia. Sf. Apostol Pavel și însoțitorii săi se vor afla într-o situație inedită la Filipi, căci vor avea un auditoriu în exclusivitate feminin, auditoriu ce a cuprins-o și pe Lidia, vânzătoare de purpură (Fapte 16, 14).¹¹ Situația acestei prime misiuni apostolice pe continentul european pune în lumină învățătura paulină, după care *Nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți sunteți una în Hristos Iisus* (Gal. 3, 28; cf. Rom. 3, 22 etc.).

1. În perioada Imperiului, provinciile romane erau împărțite în provincii imperiale, în administrația directă a împăratului, și senatoriale, în administrația Senatului. Primele se aflau, în genere, la granițe, având cantonate legiuni pe teritoriul lor, iar celelalte se aflau în interiorul lumii romane, fiind protejate doar de trupe auxiliare. În cazul de mai sus, legatul (guvernatorul) Moesiei era reprezentantul împăratului în provincie, nu al Senatului.

2. *Enciclopedia civilizației romane*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 461.

3. (Te)Salonicul de azi este numit de aromâni — numeroși în zonă, că locuitori cu vechime milenară acolo — Sărana.

4. M. D. Popa, H.C. Matei, *Mică enciclopedie de istorie universală*, București, 1983, pg. 600—601.

5. L. Ciocărlie, *Timișoara, oraș european sau oraș fundamentalist?*, în „România literară”, XXXII, nr. 49, 8—14 decembrie 1999, pp. 12—13, 15.

6. H.C. Matei, *Civilizația lumii antice*, București, 1983, pp. 218—219.

7. Thucydides, *Războiul peloponesiac*, București, 1966, *passim*.

8. Plutarh, *Vieți paralele*, vol. III, *Alexandru*, București, 1966, pp. 341—344.

9. Matei, *op. cit.*, p. 221; Popa, Matei, *op. cit.*, p. 600.

10. *Enciclopedia civilizației romane*, p. 576.

11. S. Verzan, *Sfântul Apostol Pavel*, București, 1996, pp. 107—108.

Două noi obiective muzeale

(Urmare din pag. a 5-a)

Deschiderea expoziției într-un cadru festiv s-a bucurat de prezența a numeroase personalități locale din partea Primăriei, Prefecturii, Inspectoratului de Cultură, Muzeelor brașovene, Arhivelor Statului etc.

Prilejuit de marile sărbători ale poporului elen și împlinirea a 10 ani de la reînființarea comunității elene la Brașov, în baza numeroaselor cărți grecești (peste 800), aflate în cadrul complexului muzeal din Șchei s-a organizat o expoziție temporară, expunând tematic, pe secțiuni cele mai importante cărți, care ilustrează bune și îndepărtate relații între cultura elenă și cea românească.

Alături de cărțile în limbă greacă, tipărite la Atena, Iania, Veneția, Viena, sunt expuse și cărți românești, traduse la noi de ierarhii, preoții și cărturarii bisericilor noastre. În secțiunile expoziției se găsesc, alături de cărțile vechi de cult (Mineiele, Octoihurile, Liturghiile s.a.), cărțile filozofice (între care, cel mai vechi manual de filozofie de la noi din ve-

cul al XVI-lea, descoperit recent, care include între altele și corespondența egumenului Nicodim de la Tismana cu patriarhii Eftimie de Târnovo și Chiprian al rușilor), sau cărțile istorice (Istoria Bizanțului în 24 volume editată la Veneția în 1727—30). Unele din cărțile expuse s-au păstrat aici în baza danieli prințului Grigore Brâncoveanu la anul 1821, altele sunt dăruite de bogății boieri munteni și negustori locali pentru bisericile românești din Brașov. Unele au fost folosite la școala românească a bisericii Sf. Nicolae din Șchei, unde încă la 1700 aveam dascăl de limbă greacă pe Ianahe.

Expoziția s-a deschis în prezența Ambasadorului Greciei, a Consului grec la București, a șefului comunității elene din Suedia, precum și a autorităților locale și a comunității elene din București și Brașov. A doua zi expoziția s-a bucurat de prezența a 400 de turiști greci, care au admirat aceste valori ale punții de legătură spirituală elen-română.

AGENDA I.P.S. MITROPOLIT ANTONIE

- **1 IULIE a.c.** — I.P.S. Sa Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA, în drum spre Viena a înnoptat la Reședința Episcopală din Oradea unde s-a întâlnit cu P.S. Dr. Ioan Mihălțan, Episcopul Oradei.
- **2 IULIE a.c.** — A continuat deplasarea spre localitatea Mönchhof, lângă Viena unde timp de trei săptămâni a urmat un tratament de recuperare la Mănăstirea „Maria Imaculată”.
— S-a întâlnit cu maica stareță Rosaria Goluch și cu P.C. Spor-schill, preot catolic din Viena.
- **3 IULIE a.c.** — A primit în vizită pe Dl. Teodor Răpan, secretarul Ambasadei României din Austria.
— S-a întâlnit cu dr. Gebhard Breuss din Viena.
- **4 IULIE a.c.** — A primit pe Pr. Nicolae Dura, preotul ortodox al Parohiei Române din Viena, cu familia.
- **8 IULIE a.c.** — La invitația D-lui Teodor Răpan, Secretarul Ambasadei Române din Viena, vizitează orașul.
- **9 IULIE a.c.** — Participă la Sf. Liturghie în biserica Mănăstirii.
— S-a întâlnit cu superioara așezământului monahal, stareța Rosaria Goluch.
- **10 IULIE a.c.** — A primit pe Maica Lucia Pereira din Bombay, India.
— A primit pe Maica Martina, econoama mănăstirii „Maria Imaculată”.
- **11 IULIE a.c.** — A primit vizita D-lui Teodor Răpan, Secretarul Ambasadei României din Viena și a D-nei Dr. Cornelia Foit, vicepreședinta Crucii Roșii din Viena, româncă din Oradea, căsătorită și stabilită în Austria.
- **17 IULIE a.c.** — La invitația D-lui Teodor Răpan, a vizitat Viena și împrejurimile.
- **20 IULIE a.c.** — A primit pe Maica Scolastica cu care a discutat probleme legate de organizarea Bisericii Ortodoxe Române și a vieții monahale din România, la solicitarea acesteia.
- **23 IULIE a.c.** — A participat la Sf. Liturghie în biserica Mănăstirii.
— În aceeași zi a plecat spre Sibiu și a poposit peste noapte la Episcopia Oradei, unde a fost așteptat de P.S. Episcop Ioan Mihălțan și de P.C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, Decanul Facultății de Teologie din Oradea.
- **25 IULIE a.c.** — A vizitat șantierul de pictură de la Sf. Mănăstire Orlat, prot. Săliște.
- **26 IULIE a.c.** — A primit la Reședința mitropolitană pe Dl. Arhitect Prof. Cișmigiu, însoțit de Dl. Arhitect Ioan Ispas, arhitectul șef al Județului Sibiu.
— În după masa aceleiași zile a primit pe Arhim. Irineu Duvlea, Starețul Mănăstirii Brâncoveanu de la Sămbăta de Sus în legătură cu continuarea lucrărilor la Academia Teologică de la Mănăstirea Sămbăta.
- **27 IULIE a.c.** — A primit pe P.C. Consilier ad-tiv bisericesc Simion Săsăujan.
— A primit pe Dl. Teodor Răpan, Secretarul Ambasadei României din Austria, care a vizitat Reședința mitropolitană în drum spre București.
— În după masa aceleiași zile a vizitat Șantierul de construcții de la Sf. Mănăstire „Brâncoveanu”, Sămbăta de Sus, județul Brașov.
- **31 IULIE a.c.** — I.P.S. Sa a primit pe P.S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanu împreună cu P.C. Arhid. Ezechiel Oancea, Consilierul economic al Arhiepiscopiei, pentru rezolvarea unor probleme economico-gospodărești.

Pr. VALENTIN SICOE
— Secretar Eparhial —

ITINERAR PASTORAL

Din încredințarea și cu binecuvântarea I.P.S. Mitropolit Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA, P.S. Episcop-vicar VISARION RĂȘINĂREANU a săvârșit următoarele:

- **4 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Maslu de obște în Catedrală.
— Seara a slujit Vecernia și Paraclisul Maicii Domnului în Catedrală.
- **6 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască la Mănăstirea Bucium, prot. Făgăraș cu prilejul hramului, robind cuvânt de învățătură.
— A cercetat în aceeași zi bisericile din Mărgineni și din Recea, prot. Făgăraș.
- **8 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască în Capela mitropolitană, hirotonind întru diacon pe tânărul teolog Morar Ioan.
- **11 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască în Capela mitropolitană, hirotonind întru diacon pe teologul Cătălin Langași și pe diac. Morar Ioan întru preot pe seama Parohiei Copșa Mare, prot. Mediaș.
— Seara slujește Vecernia în Catedrală și Acatistul Mântuitorului.
- **12 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit slujba de binecuvântare a noului paraclis cu hramul „Buna-Vestire” de la Mănăstirea Valea Hărtibaciului, prot. Agnita și Sf. Liturghie arhierască, robind cuvânt de învățătură.
— Seara a slujit Vecernia în Catedrală.
- **13 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit slujba de resfințire a bisericii parohiale cu hramul „Sf. Nicolae” din Buzd, prot. Mediaș și Sf. Liturghie arhierască, robind cuvânt de învățătură. Au fost acordate acte de apreciere P.C. Pr. Clorțea Gheorghe și Consiliului parohial. C. diacon Langași Cătălin a fost hirotonit întru preot pe seama Parohiei Chesler, prot. Mediaș.
- **14 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Vecernia și slujba Prohodului Maicii Domnului în Catedrală.
- **15 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască la Mănăstirea Sămbăta de Sus, jud. Brașov, robind cuvânt de învățătură.
- **18 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit taina Sf. Maslu de obște în Catedrală iar seara tot acolo, Vecernia și Acatistul Maicii Domnului.
— A cercetat Schitul Păltiniș, aflat în proces de restaurare.
- **19 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască în Capela mitropolitană, hirotonind întru diacon pe teologul Narcis Cibu.
— Seara a slujit Vecernia în biserica Sf. Nicolae din Tâlmaci și a împărțit Taina Sf. Cununii teologului Vasile Dancu și soției sale Minerva.
- **20 AUGUST a.c.** — P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierască în biserica Sf. Arhangheli din Gura-Râului și a rostit cuvânt de învățătură. C. diacon Narcis Cibu a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Colun, prot. Avrig. A oficiat un Te-Deum în incinta Scolii din localitate care a împlinit 100 de ani. A luat parte la festivitatea „Fiilor satului”, desfășurată la Gura Râului.
— Seara a slujit și predicat împreună cu I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei la Vecernia oficiată în aer liber pe locul unde se construiește viitoarea biserică din Făgăraș-Centru.

Diacon VASILE AVRAM

● Semnalăm ● Semnalăm ●

● Nicolae Moșoiu „Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană”. Viziunea creatoare a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae.

Este teza de doctorat a autorului susținută la Facultatea de Teologie a Universității din Sibiu. Iată ce scrie despre ea Pr. Prof. Dr. Ion Bria:

„Lucrarea Pr. Lector Dr. Nicolae Moșoiu, de la Facultatea de Teologie «Andrei Șaguna» din Sibiu, vrea să situeze contribuția originală și autentică a Părintelui Stăniloae în configurația teologiei contemporane, atât din punct de vedere metodologic cât și din punct de vedere tematic. Autorul face aceasta analizând trei mari teme, adevărate sinteze teologice care au atras pasiunea și inteligența Părintelui Stăniloae: cunoșterea lui Dumnezeu, sau mai bine zis, modalitatea cunoașterii teologice, gnoseologia teologică sau **theognosia**; «forma Bisericii» sau modalitatea umanului și umanității de a se uni cu Hristos; «sobornicitatea deschisă», o noțiune - cheie în hermeneutica ecumenică. Trei teme în care Părintele Stăniloae dezbat problematica modernității și postmodernității evidente în cultura seculară de azi, dând astfel o cheie pentru abordarea pozitivă a «întoarcerii religiosului» de la sfârșitul acestui secol al istoriei creștine. [...]»

Meritul incontestabil al Pr. Lector Dr. N. Moșoiu este acela că a relansat pasiunea pentru cercetarea serioasă a moștenirii teologice a Părintelui Stăniloae, a recunoscut câteva din marile teme originale pe care le-a inițiat, a relevat excelența teologiei sale în Ortodoxia contemporană, teologie care a devenit la rândul ei sursa de inspirație pentru teologii tineri de azi.”

● Tot o teză de doctorat își publică și Arhim. Dr. Ion Ioasaf Popa: „Urcușul Duhovnesc în viața creștină”. Comuniune și unitate după Sfinții Părinți.

Este o teză de doctorat susținută la Facultatea de Teologie din București, după ce multă vreme a trebuit să aștepte. Căci părintele Ioasaf a fost dat afară din monahism ca și mulți alții, a urmat viața de familie, iar după moartea soției a revenit în monahism, primit de P.S. Antonie al Buzăului. S-a întors la mănăstirea lui, Ciolanu, și apoi a ajuns la București, unde și-a reluat viața monahală ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. De altfel el era monah și nu a făcut altceva decât și-a revenit în obște. Apoi, Părintele Patriarh i-a dat voie să-și susțină și teza de doctorat, pregătită sub îndrumarea Pr. prof. I. G. Coman. Astfel și-a susținut-o la 5 februarie 1994.

Este o teză foarte bine alcătuită care merită studierea de către cititorul român.

● Părintele Paisie de la Sihla, Editura Bizantină, București, 1999, 231 pag.

Această carte apare în colecția „Duhovnici contemporani”, coordonată de Costion Nicolescu.

Părintele Paisie a fost fără îndoială un mare duhovnic. A fost întâi cunoscut la Slatina, sub stăreția Părintelui Cleopa, iar apoi s-a retras la Schitul Sihla și în cele din urmă la Mănăstirea Sihăstria. A fost un mare duhovnic. El l-a avut în grijă spirituală și pe părintele Ilie Cleopa. Dar a fost și duhovnicul nostru al tuturor.

A trecut la Domnul la adânci bătrânețe, după ce și-a pierdut vederea la Mănăstirea Sihăstria. Iată ce scrie Părintele Cleopa, el însuși mare duhovnic, despre Părintele Paisie:

„... În '29, când am venit eu la mănăstire, l-am cunoscut pe când era fratele Petru. Era vizitiu la caii starețului Vladimir Goleșcu. Venise de pe front, de la Budapesta - a fost în primul război mondial. Mi-aduc aminte, săracul... Apoi el, unde-o fost, tot cu buna, cu răbdarea... Totul cu frica de Dumnezeu, săracul. Și, cât de obosit îi, când vede că vin oamenii, tot din milă...: «Hai că te primesc».

Deunăzi eram acolo și era și aista, Neonil. El era amu, săracul, cu piciorul umflat, nu mănecase toată ziua, nu dormise... Și iaca vin niște oameni din Bucovina: «Săru-măna, domn-părinte - c-așa vorbesc aceia -, de la Marginea am venit». Da' Neonil: «Oameni buni, oare vreți să-l omorâți numaidecât? Uite-l, bătrân, n-o mâncat, nu-l lăsați nici să doarmă, nici să se roage, nici... Îl doare și piciorul. Uite-i piciorul umflat, celălalt îl doare.» Da' părintele zice: «Măi Neonile, măi... lasă-i, săracii... mă dor picioarele, dar nu mă doare limba... Dă-le drumul să vie.» Și i-o primit și pe aceia.

Apoi el așa se stinge, în mijlocul poporului; da' multă lume o să plângă după el. O fost tare răbdător și tare bun... da. Sub epitrahilul lui și-or aflat mângâierea și liniștea mii și mii de suflete în viața lui.”

● „Mica Filocalie a rugăciunii inimii”, Prezentare, note și comentarii: Jean Guillard, traducerea: Ilie și Ecaterina Iliescu, Editura Herald, București, 251 pag.

E o carte rară asupra rugăciunii inimii. Iată ce scrie despre isihie, Isihie Sinaitul:

„Trezvia este o metodă duhovnicească bazată pe o practică trainică și hotărâtă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne izbăvește cu totul de gândurile și cuvintele pătimase, ca și de faptele rele. Ea ne dăruiește cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins și dezleagă în chip necunoscut nouă dumnezeieștile și ascunsele taine.

Trezvia îl călăuzește pe omul care o practică în chip stăruitor spre o viață dreaptă și plăcută lui Dumnezeu. În afară de aceasta, ea este o scară care ne apropie de contemplație, ne învață cum să punem în mișcare așa cum se cuvine cele trei părți ale sufletului, cum să ne păzim fără greșală simțurile și să sporim de la o zi la alta cele patru mari virtuți.

Trezvia este liniștea (isihia) neîncetată a inimii față de orice gând. Ea respiră și cheamă neîncetat pe Hristos

Iisus, Fiul lui Dumnezeu, și luptă cu bărbăție alături de El împotriva vrăjmașilor, mărturisindu-se numai Celui ce are puterea să ierte păcatele.

● Serapion Blaga „Prințesa Tamaz” (Floriile). Părintele Serapion Blaga a fost monah la mănăstirea Slatina, în Nordul Moldovei, pe vremea când era stareț Părintele Ilie Cleopa. Pe atunci eram și eu acolo. Am știut toți că avea doar două clase de Liceu și fusese funcționar la Mormorosh Bank. Era secretarul mănăstirii, și era de fapt totul pe lângă Părintele stareț Cleopa. Pentru ca să aflu acum că era licențiat în matematică și el a scris acest roman și mai are și altele. Este o adevărată minune pentru mine și pentru cei care l-au cunoscut în vremea aceea. Ca să aflu acum că era matematician. Dacă era într-adevăr, aceasta face din el un om cu totul superior celui pe care l-am cunoscut. Și merită să ne amintim de dânsul. Iată ce scrie despre el Petru Atanasie Tănăsescu:

„Autorul acestui roman este un intelectual de vază dar care, în modestia lui, s-a ascuns sub sutana călugărească. Pe numele său adevărat Gheorghe Blaga, s-a născut în satul Zănești, comuna Buhuși, județul Neamț la data de 10 iulie 1894. Rămâne orfan de mic. Face liceul la București, unde absolvă și Facultatea de Matematică. Ajunge funcționar superior într-o instituție centrală.

Impresionat de predicile părintelui Dumitru Iliescu Palanca de la Biserica Stavropoleos din București, își schimbă radical cursul vieții intrând în Mănăstirea Sihăstria la 27 iulie 1949, ca ucenic al părintelui Cleopa pe care-l urmează și la Mănăstirea Slatina. Călugărit cu numele de SERAPION, ierodiacon, apoi ieromonah, se stabilește la Mănăstirea Putna. Aici primește ascultarea de a fi duhovnic și, fiind o fire mai debilă, neputând depune alte munci în afară de diverse lucrări contabile, i se permite să-și ocupe timpul scriind. Astfel în urma sa (17 ianuarie 1983) au rămas mai multe manuscrise, unele păstrate în arhiva Mănăstirii Putna, altele la familie.

După exact 33 de ani, părintele Serapion se hotărăște să ne spună povestea prînțesei pustiei arab - TAMAZ.

Să-i dăm cuvințioasă ascultare și să așteptăm și alte lucrări ale cuviosiei sale.”

A fost un om admirabil și vrednic de toată pomenirea.

● Ioan Lupuș „Mitropolitul Andrei Șaguna”. Monografie. Cu o postfață de Matei Albastru, Editura „România Press”, București, 1999.

Este o monografie a lui Andrei Șaguna dintre cele mai bune.

Iată ce scrie pe ultima copertă:

„Din întreagă învălmășeala anilor 1848-49, pe lângă pleiada triburilor înflăcărați și gata de orice jertfă pentru neam, pe lângă frumoașă privesc la mulțimi înșuflețite, care ascultă cu evlavie pe domnii noștri și-i urmează cu toată încrederea, se înalță îndeosebi trei nume falnice: Bărnuțiu ideologul, care cu logica sa biruitoare a prevăzut, până la cele din urmă consecvențe, toate postulatele ce rezultă din **ideea de naționalitate**; Iancu - eroul spadei, și iscusitul diplomat Șaguna.”

E o carte, care merită să fie citită cu toată atenția.

● Vasile Andru „Mistici din Carpați” și alți oameni slăviți din istoria mântuirii. Ediția a II-a adăugită, Editura Crist, București, 2000.

Este o carte plină de descrieri de asceți români în special de aceștia de la sfârșitul veacului Părintele Arhim. Cleopa, părintele Daniil Tudor, Protosing. Arsenie Boca, Părintele Ioan Culăgin și alți mari călugări trăitori din țara noastră.

E o carte plină de nume și întâmplări. Iată ce scrie autorul:

„Românii, în exprimarea lor spirituală, sunt mai curând moderați, feriți de extreme mistice. Dintre cele două faze ale căutării desăvârșirii - asceza și mistica - la români a predominat a doua fază. S-a scris puțin și fără răsunet meritat pe tema aceasta. Experiența mistică din spațiul carpatic nu este cunoscută, nu este valorizată. Aici facem doar o deschidere spre o materie vastă și, în parte tainică. Titlul cărții „Mistici din Carpați” nu vrea să arate vanității localiste. De aceea, l-am completat cu un subtitlu care extinde discuția spre oameni slăviți din alte zone, din Egipt și Roma, până-n Antiohia și Kerala. Abia în acest context universal, asceții români apar într-o continuitate fluidă cu marea temă a salvării.”

● Semnalăm cu bucurie volumul de poezie „La umbra cuvântului”, de Teodor Răpan, București, 1995.

E o carte de versuri frumoase. Iată ce scrie prof. Vladimir Alexandrescu:

„Experiența acestei redescoperiri continui a Eu-lui, prin care abolim frontierele dinăuntru și pragurile din afara noastră, ne-o propune acum THEODOR RĂPAN într-o carte de poezie - a cincea -, ne-o propune așadar un Poet stăpân pe alchimia cuvintelor, capabil să modeleze în creuzetul spiritului dărnicia unei existențe ale cărei ferestre au stat totdeauna deschise. Un Poet, pentru care actul creației reprezintă deopotrivă bucuria dăruirii de sine și suferința celui care taie în carnea propriilor silabe până la rădăcina unde respiră, unică, esență frumosului. Profund lirică prin natura sa, riguroasă prin formație și cultură, poezia lui THEODOR RĂPAN este aici, în somptuosul și atât de firesc decor al cărții, o autentică sfidare pe care Poetul, chemat de absolutul ideii, o aruncă efemerului covârșit de meschinăria clipei.”

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, Str. Mitropoliei nr. 35. Articolele nepublicate nu se înapoază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; P.S. Visarion Rășinăreanu - episcop-vicar, — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Pr. prof. Dr. Mircea Păcuraria.

Abonamentul pe un an: 50 000 lei. Cont nr. 2511.1-61. 1/ROL B.C.R. Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 2511.1-61.15/U.S.D.) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.